

Sveriges ekonomi

Statistiskt perspektiv

The logo for SCB (Statistiska centralbyrån) is a dark grey circle containing the white letters 'SCB' in a bold, sans-serif font.

Statistiska centralbyrån
Statistics Sweden

Statistiska centralbyrån
Statistics Sweden

Ur innehållet:

Svag export höll ner BNP-tillväxten.....sid 3

Under tredje kvartalet var BNP 2,5 procent högre än samma period i fjol, vilket var klart lägre än förväntningarna. Främsta orsaken bakom den långsammare ökningstakten var den svaga varuexporten. Det var i första hand hushållens konsumtion som drog upp BNP-tillväxten. Produktiviteten i näringslivet utvecklades fortsatt ogynnsamt, bland annat som en effekt av en stark ökning av antalet arbetade timmar främst i tjänstebranscherna.

Bättre möjligheter att följa tjänstenäringarnasid 17

Ett månadsvis index för tjänstenäringarna kommer att börja produceras under 2008. Det ska fungera som en aktuell indikator på förädlingsvärdets förändring inom tjänstenäringarna. TjPI kommer bland annat att användas tillsammans med industriproduktionsindex och byggproduktionsindex för att beräkna ett produktionsindex för hela näringslivet.

BNP från inkomstsidan – ett annat sätt att räknasid 19

I Sveriges och de flesta andra länders nationalräkenskaper beräknas bruttonationalprodukten (BNP) som den samlade produktionen och/eller användningen. Ett tredje alternativ är att beräkna BNP från ekonomins inkomstsida.

Nummer 4•2007

Innehåll

Sammanfattning.....	3
Internationell utblick.....	4
Export och import.....	5
Hushållens konsumtion.....	7
Offentlig konsumtion.....	8
Bruttoinvesteringar.....	10
Näringslivet.....	13
Arbetsmarknad.....	15
Nytt index för tjänsteproduktion.....	17
BNP från inkomstsidan.....	19
Summary.....	22

SCB-Indikatorer

Webbpublikationen SCB-Indikatorer utkommer omkring den första i varje månad (utom i augusti) och ger en översikt av konjunkturläget, baserad på de färskaste siffrorna. Du hittar den på www.scb.se. Välj Fokusområden, Sveriges ekonomi, SCB-Indikatorer.

Sammanfattning

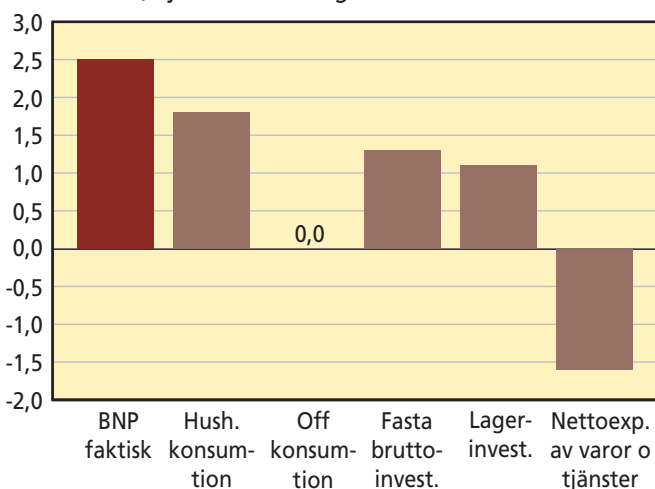
Svag export höll ner BNP-tillväxten

BNP-tillväxten har hittills under 2007 varit svagare än förra året. Under tredje kvartalet var BNP 2,5 procent högre än samma period i fjol, vilket var klart lägre än förväntningarna. Främsta orsaken bakom den långsammare ökningstakten var den svaga varuexporten, medan ökningen av importen var fortsatt hög. Det var i första hand hushållens konsumtion som drog upp BNP-tillväxten, men även de fasta bruttoinvesteringarna och lagerinvesteringarna bidrog kraftigt. Produktiviteten i näringslivet utvecklades fortsatt ogynnsamt, bland annat som en effekt av en stark ökning av antalet arbetade timmar främst i tjänstebranscherna.

Bruttonationalprodukten steg tredje kvartalet 2007 med 0,6 procent jämfört med andra kvartalet. Ökningen från tredje kvartalet 2006 var 2,5 procent. BNP-tillväxten för årets båda första kvartal har reviderats ned några tiondelar, vilket förstärker intrycket av att ekonomin har saktat farten hittills under året.

Bidrag till BNP-tillväxten, inkl. importinnehåll

Förändring kvartal 3/2007 jämfört med motsvarande period föregående år. Procentenheter
Faktiska, ej kalenderkorrigerade värden

Källa: Nationalräkenskaperna

Den främsta orsaken till den svagare tillväxten i år är en betydligt långsammare ökning av varuexporten än tidigare, medan däremot importen har fortsatt att växa i snabb takt. Exportutvecklingen har varit svag till USA och till Asien, medan exporten till de europeiska länderna gått betydligt bättre. Det finns tecken på att den svaga varuexporten delvis beror på att Sverige tappar marknadsandelar – den svenska exporten ser ut att öka långsammare än den totala globala exporten. Tjänsteexporten gick fortfarande bra under tredje kvartalet, trots en långsammare tillväxt av merchanting och resevalutanetto än vad som varit fallet under de föregående kvartalen. Nettoexporten höll tillbaka BNP-tillväxten med 1,6 procentenheter.

Hushållskonsumtionen drog upp BNP-tillväxten med 1,8 procentenheter. Det innebar att hushållens konsumtion under tredje kvartalet övertog rollen som den starkaste drivkraften för BNP-tillväxten. Det bör dock beaktas att hushållskonsumtionen, liksom även investeringarna, innefattar en hög andel importerade varor vilket reducerar bidraget till BNP-förändringen. Konsumtionen ökade för flertalet varugrupper, men rekreation och kultur samt gruppen övriga varor och tjänster, inklusive hushållens konsumtion av finansiella tjänster, ökade mest. Utländska besökars konsumtion i Sverige steg inte i lika snabb takt som under de föregående kvartalen.

Hushållens disponibla inkomster steg ganska snabbt, om än inte lika raskt som under första halvåret. Den starka konsumtionsökningen medförde dock att hushållens sparkvot under tredje kvartalet inte visade motsvarande uppgång som under de två första kvartalen. I stället var sparandet på 7,4 procent av den disponibla inkomsten aningen lägre än under tredje kvartalet i fjol, liksom det var lägre än genomsnittet för det tredje kvartalet under den senaste femårsperioden.

De offentliga konsumtionsutgifterna hade mycket liten påverkan på BNP-ökningen. De nya metoderna för att beräkna produktionen av offentliga individuella tjänster i fasta priser som har införts detta kvartal har gjort att det för närvarande är något mera problematiskt än tidigare att analysera den offentliga sektorns kvartalsvisa utveckling.

De fasta bruttoinvesteringarna fortsatte uppåt i snabb takt under tredje kvartalet och drog upp BNP med 1,3 procentenheter. En tydlig avmattning kunde dock märkas i både näringslivets och kommunernas fasta bruttoinvesteringar, medan däremot de statliga investeringarna steg snabbare. Ökningstakten för maskininvesteringar och transportmedelsinvesteringar dämpades, i det förra fallet dock från en mycket hög nivå. Även för bostadssektorn syntes viss dämpning. Investeringarna totalt har under en period ökat avsevärt snabbare än BNP, vilket har medfört att investeringskvoten – det vill säga de fasta bruttoinvesteringarnas andel av BNP – för tredje kvartalet i år var 19,4 procent, vilket är den högsta andel som noterats sedan 1990. Lagerinvesteringarna gav ett kraftigt bidrag till BNP-tillväxten på 1,1 procentenheter.

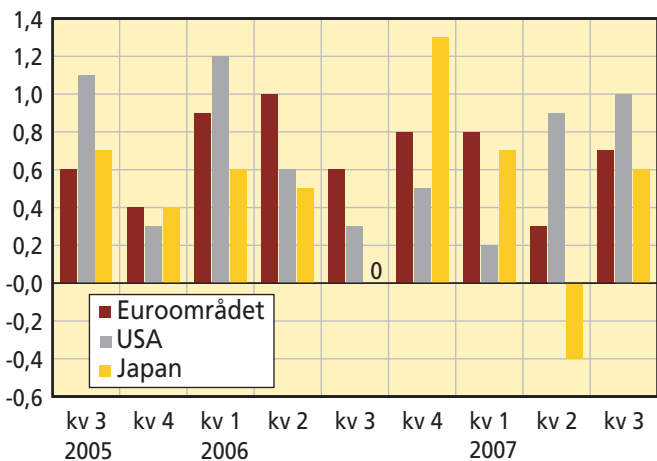
Parallellt med den starka ökningen av arbetade timmar så har produktivitetstillväxten i näringslivet stagnerat. Försvagningen inom de varuproducerande delarna av näringslivet kan till betydande del förklaras av en kraftig nedgång i den kemiska industrin, medan försämringen i övriga branscher är mindre påtaglig. Nedgången inom tjänstenäringarna har i första hand orsakats av den svaga utvecklingen inom företagstjänsterna samt inom handeln.

Osäkerhet om världsekonomin

Den globala konjunkturbilden för det tredje kvartalet framstår som något splittrad. BNP inom OECD-området steg med 0,9 procent under tredje kvartalet. Det var något mer än under föregående kvartal och sett över några år en förhållandevis god utveckling. Det finns dock en osäkerhet beroende på den finansiella turbulens som bröt ut under det andra kvartalet i spåren av den sviktande amerikanska bostadsmarknaden. Effekterna på den reala ekonomin är en osäkerhetsfaktor inför framtiden.

Ett annat osäkert kort är stigande priser på olja och andra råvaror. Priset på råolja har stigit med hela 58 procent under det senaste året. En tredje faktor som påverkar världsekonomin är den allt svagare dollarn. Den tenderar visserligen att återställa tidigare obalanser genom att de kraftiga underskotten i den amerikanska handelsbalansen minskar till följd av billigare amerikanska exportprodukter på världsmarknaden samt dyrare och minskad import till USA. Dollarförsvagningen påverkar också svensk export negativt genom att göra svenska varor relativt sett dyrare jämfört med amerikanska varor och varor från andra länder som knutit sin valuta till dollarn.

BNP-tillväxt i Euroområdet, USA och Japan
Förändring från motsvarande kvartal föregående år
Procent

Källa: OECD

Data t.o.m. tredje kvartalet 2007

Mycket starkt tredje kvartal i USA

Utfallet för det tredje kvartalet gav en BNP-ökning på 1,2 procent jämfört med föregående kvartal, vilket ger en årstakt på 4,9 procent i tillväxt (3,8 procent för andra kvartalet).

Det var den enskilt största ökningen bland de sju största länderna inom OECD. Bostadsbyggandet utvecklades svagt tredje kvartalet och beräknas dra ner tillväxten med en procentenhet. Hushållens konsumtion visade en god utveckling, tillsynes utan större negativa effekter från bostadssektorn. Hushållskonsumtionen gynnades av såväl ökad sysselsättning som ökade inkomster. Den globala efterfrågan i kombination med en svagare dollar stärkte den amerikanska utrikeshandeln. Utrikeshandeln bidrog med nästan 1 procentenhet av tillväxten för kvartalet.

Förhållandevis stabil uppgång i den europeiska ekonomin

Tillväxten i Europa var relativt god, med europeiska mått mätt, under tredje kvartalet. I euroområdet ökade BNP med 0,7 procent jämfört med föregående kvartal. Det är betydligt högre än tillväxten för andra kvartalet som stannade på 0,3 procent och innebär en tillväxt på 2,6 procent under det senaste året (2,5 procent för andra kvartalet). Bland de största länderna i Europa varierade tillväxten på årsbasis från 3,3 procent i Storbritannien till 1,9 procent i Italien. Det traditionella mönstret, med USA som draglok i den allt mer sammanflätade världsekonomin, gör att det finns en inneboende osäkerhet över eventuella smittoeffekter från turbulensen på den amerikanska bolånemarknaden och ökade riskpremier i den finansiella sektorn.

Fortsatt snabb tillväxt i Asien

Tillväxten i Kina och Indien fortsatte på rekordhöga nivåer, i Kina med tvåsiffriga tillväxttal och Indien inte långt därefter. Dessa två länder har tillsammans med Ryssland svarat för hälften av den globala tillväxten under senare år. Vid sidan av den starka tillväxten har dessa länder tillsammans med många andra tillväxtländer under en tid haft en tilltagande press uppåt på inflationen, främst orsakat av stigande energi- och livsmedelspriser. Globaliseringens effekter har annars bidragit till att hålla tillbaka en överhettning i världsekonomin och möjliggjort en lång period av god ekonomisk utveckling. Japans tillväxt återhämtade sig något tredje kvartalet efter ett mycket svagt andra kvartal.

Kontaktperson: Martin Daniels, 08-506 942 64

Export och import

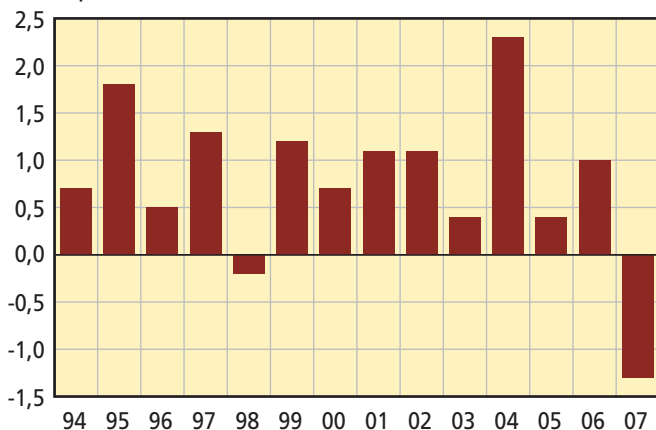
Utrikeshandeln dämpar tillväxten

Utrikeshandeln håller fortsatt tillbaka tillväxten i svensk ekonomi och gav under tredje kvartalet 2007 liksom de två föregående kvartalen ett negativt bidrag till BNP-förändringen. En förklaring var en svag utveckling av varuexporten, främst till USA och Asien. Den andra förklaringen var en fortsatt hög import av varor och tjänster från utlandet. Sverige har dock fortfarande ett stort positivt handelsnetto tredje kvartalet.

Tredje kvartalet 2007 ökade exporten med 5,2 procent jämfört med tredje kvartalet 2006. Exporten av tjänster ökade med 10,5 procent och exporten av varor med 3,2 procent. Importen ökade samtidigt med 9,7 procent – med 9,2 procent för tjänster och 9,9 procent för varor. Det gav sammantaget ett negativt bidrag från exportnettot till BNP-förändringen med -1,6 procentenheter. Utrikeshandelns bidrag till BNP-förändringen kommer för 2007 med största sannolikhet att bli det lägsta sedan åtminstone 1994.

Bidrag till BNP-förändringen

Exportnetto totalt, år

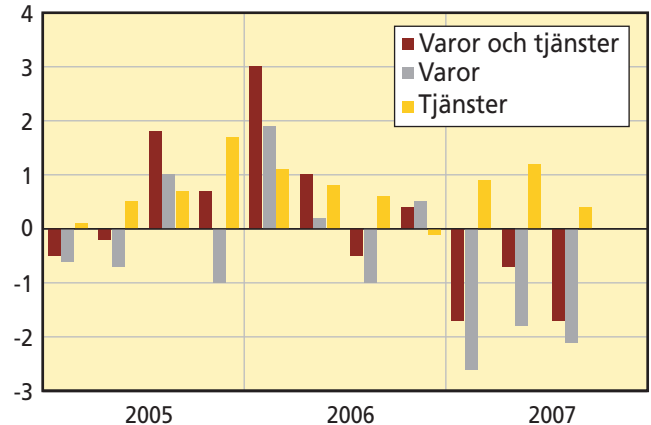
Källa: Nationalräkenskaperna

Data t.o.m. tredje kvartalet 2007

Utvecklingen av de olika delarna av utrikeshandeln har varit likartad under årets tre första kvartal. Tjänstehandeln utvecklas starkt och har en ökningstakt för både export och import på runt 10 procent. Även varuimporten ökade med runt 10 procent jämfört med motsvarande kvartal föregående år. Varuexporten däremot ökade med blygsamma 3 procent. Det är följaktligen varuhandeln som drar ned BNP-tillväxten medan tjänstehandeln fortfarande ökar BNP via ett exportöverskott.

Exportnettots bidrag till BNP-förändringen

Jämförelse med motsvarande kvartal föregående år. Procentenheter

Källa: Nationalräkenskaperna

Data t.o.m. tredje kvartalet 2007

Det bör noteras att ökningen av resevalutanettot detta kvartal varit något mindre än för de föregående kvartalen och likaså att merchanting inte gav lika stort bidrag till BNP-ökningen som tidigare.

Stora nivåhöjningar av såväl export som import

Den stora översyn av nationalräkenskaperna som har ägt rum under hösten 2007 har höjt nivåerna för export och import kraftigt. Däremot har utvecklingstalen påverkats i tämligen liten omfattning. De nya nivåerna som införts för export och import av tjänster för slutlig korrigering på grund av tidsseriebrottet mellan 2002 och 2003 har höjt exporten med 14 miljarder kronor i löpande priser och importen med 9 miljarder för 2006. De nya principerna för värderingen av export och import av varor, där nu fakturavärdet används för att erhålla bättre konsistens i NR-systemet har för samma år inneburit en höjning av varuexporten med 13 miljarder kronor och en sänkning av varuimporten med 10 miljarder kronor. Nya beräkningar avseende transporttjänster har höjt exporten med 6 miljarder och importen med hela 35 miljarder kronor. Upprevideringen av exporten av varor och tjänster totalt innebär en höjning av nivån 2006 med 39 miljarder kronor (15 miljarder för varor och 25 miljarder för tjänster) och av importen med 28 miljarder kronor (2 miljarder för varor och 27 miljarder för tjänster). Då ingår förutom det som nämnts även andra typer av revideringar, inklusive avstämningar.

Sverige tappar marknadsandelar

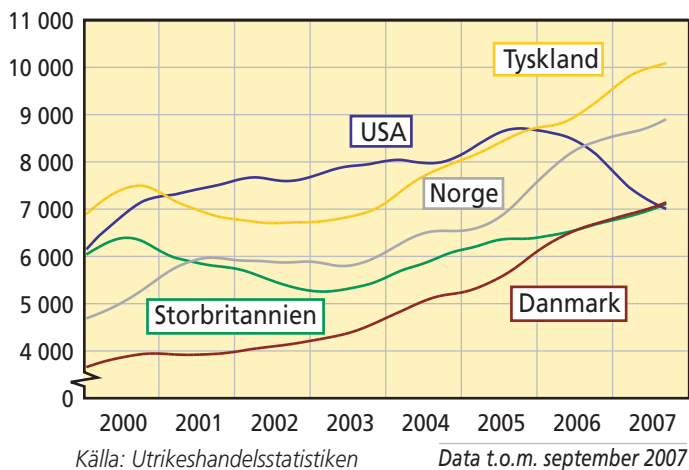
Enligt Internationella valutafondens (IMF) senaste beräkningar för världsekonomins totala utrikeshandel ökar världshandeln med 6,6 procent i volym 2007. Uppdelat på export/import och för de lite mer utvecklade länderna ("advanced economies") uppskattas exporten öka med 5,4 procent och

importen med 4,3 procent. Sverige, som är en liten öppen ekonomi och som har många närliggande handelspartners, har en högre andel av BNP som härrör från utrikeshandel än större länder, men det betyder inte nödvändigtvis att handeln ökar/minskar snabbare än i dessa. Som det ser ut så här långt för 2007, kommer Sveriges import att öka med mer än dubbelt så mycket som genomsnittet i de mer utvecklade länderna, samtidigt som exportökningen är lägre än genomsnittet vilket betyder att Sverige tappar marknadsandelar.

USA drar ner exporten

Nordamerika och Asien är de marknader som håller ner utvecklingen för svensk export. Exporten till Europa går däremot fortsatt bra. Om exporten till USA utvecklats lika bra som den till Europa skulle exportökningen tredje kvartalet vara 6,5 procent istället för 5,2. En del av förklaringen är en allt svagare dollar. Annars är en tydlig trend i statistiken att vi exporterar allt mer till länder som ligger geografiskt nära och mindre till länder längre bort.

Export fördelad på mottagarländer Miljoner kronor, löpande priser. Trend

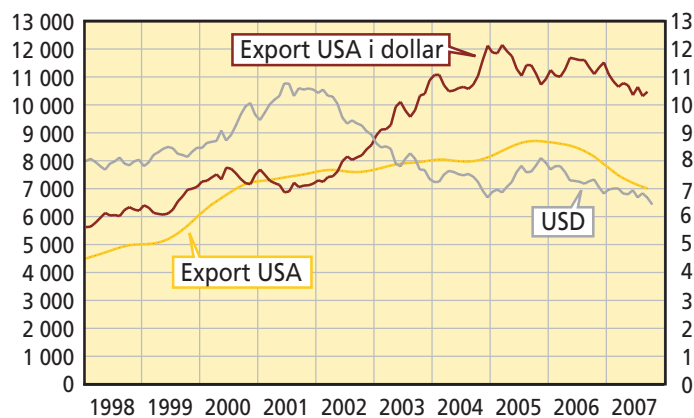

Värdet av svensk varuexport till USA sjunker med dollarn

Värdet av svensk varuexport till USA har sjunkit med en vikande dollar. I utrikeshandelsstatistiken fördelat på land går det inte att utläsa volymutvecklingen utan enbart hur det totala värdet på exporten förändrats. Det totala värdet påverkas av förändringar i volymer, priser och växelkurser. En starkare krona mot dollarn sänker därmed värdet på exporten till USA mätt i svenska kronor och förklarar en del av nedgången av varuexporten till USA. Ett närmare studium av hur exportvärdet till USA liksom dollarkursen har utvecklats ger dock anledning att tro att exporten, mätt i dollar, stagnerade redan i början av 2005 men att detta i viss mån doldes av den under 2005 stigande dollarkursen.

Export till USA samt dollarkurs

Export i 1 000 kr och 100 dollar

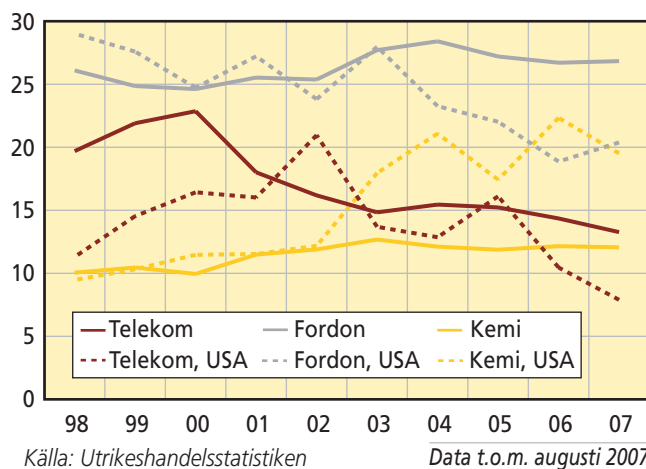

En lägre kurs på den amerikanska valutan gentemot den svenska innebär en försämrad konkurrenssituation för svenska exportföretag gentemot amerikanska företag. Det innebär i sin tur lägre vinst för företagen i Sverige när varorna säljs i dollar samtidigt som produktionskostnaderna ligger i andra dyrare valutor, exempelvis kronor. Om företagen som säljer i dollar vill kompensera för sämre vinstmarginaler som uppkom via växelkursförändringen krävs att de höjer priserna vilket resulterar i minskad försäljningsvolym.

Telekom och läkemedel tappar marknadsandelar i USA

Vad som framkommit hittills i analysen är att varuexporten utvecklats svagare än tjänsteexporten, varuimporten och tjänsteimporten och att varuexporten till USA har haft en negativ utveckling under två års tid, något som delvis förklarar den svagare totala varuexporten. Vilka varugrupper har då tappat marknadsandelar i USA? Diagrammet nedan visar Sveriges totala export fördelade på varugrupper, samt exporten till USA likaledes fördelad på varugrupper.

Total export respektive export till USA Procentuella andelar för vissa varugrupper

För Sveriges totala varuexport, uttryckt i exportandelar, tappade telekommunikation och andra elektronikvaror mycket mark 2001–2002, men utvecklingen har även varit svag 2006–2007 och dessa varugrupper har minskat som

andel av svensk export. I övrigt har det inte skett några stora förändringar i exportandelar för 2007. Bäst har det gått för maskiner samt järn och stål.

För Sveriges export till USA, uttryckt i exportandelar, har telekommunikation och elektronik gått dåligt 2006–2007 och tappat stora andelar relativt andra varugrupper. Fordon gick dåligt 2004–2006 men har gått bättre under 2007. Sett över en tioårsperiod har fordonen minskat i betydelse. Ex-

porten av kemi och läkemedel till USA gick däremot sämre 2007. Sammantaget kan den svaga varuexporten 2007 till USA främst hänföras till varugrupperna telekommunikation, elektronik, kemi och läkemedel.

Kontaktpersoner: Martin Daniels, 08-506 942 64 och Leif Munters, 08-506 945 09

Hushållens konsumtion

Konsumtionen steg kraftigt tredje kvartalet

Under det tredje kvartalet var konsumtionsökningen den högsta sedan 2002, mätt i fasta priser. Konsumtionen ökade 3,5 procent jämfört med tredje kvartalet 2006. Hushållens disponibla inkomster ökade under samma period med 4,4 procent i löpande priser och 2,8 i fasta priser. Det innebär en långsammare ökningstakt än för första halvåret. Sparkvoten blev 7,4 procent vilket är en jämförelsevis låg siffra för detta kvartal.

Hushållens totala konsumtionsutgifter ökade under det tredje kvartalet med hela 3,5 procent i fasta priser jämfört med samma period förra året. Konsumtionen ökade på bred front och alla delar av konsumtionen, med undantag av alkohol och tobak, visade högre ökningstal än föregående kvartal. Efterfrågan på så kallade "lyxvaror" visade särskilt stark ökning.

Hushållens konsumtion tredje kvartalet 2007

	Andel av hushållens konsumtion, %	Volymförändring i jmf med kv 3/06, %	Bidrag till hushållens konsumtionsökning, procentenheter
Boende	25,1	1,1	0,3
Transporter	14,2	2,3	0,3
Livsmedel och alkoholfria drycker	12,7	2,0	0,3
Rekreation och kultur	12,5	9,7	1,1
Övriga varor och tjänster	10,0	7,4	0,7
Restauranger, hotell	6,5	4,0	0,3
Kläder och skor	5,4	4,9	0,3
Möbler m.m.	5,3	7,5	0,4
Alkoholhaltiga drycker och tobak	3,5	-1,3	0,0
Post och telekommunikationer	3,4	2,2	0,1
Hälsa- och sjukvård	2,7	1,3	0,0
Utbildning	0,2	1,2	0,0
Konsumtion utomlands	5,1	10,3	0,5
Besökarens kons. i Sverige	-6,7	8,8	-0,6
Hushållens totala konsumtionsutgifter	100,0	3,6	
Hushållens icke vinstdrivande organisationer		0,5	
Total hushållskonsumtion		3,5	

Källa: Nationalräkenskaperna

Det största bidraget till konsumtionsökningen gav varugruppen rekreation och kultur med 1,1 procentenheter. Mest bidrog undergrupperna TV, Audio-DVD samt datorer. TV och Audio-DVD hade en volymutveckling på 31 procent och datorer steg med 47 procent. Gruppen övriga varor och tjänster stod för det näst största bidraget på 0,7 procent. Inom denna grupp var det de finansiella tjänsterna som bidrog mest, med 0,3 procentenheter, men ett stort bidrag kom även ifrån frisörer och skönhetsalonger som bidrog med 0,2 procentenheter. Kvartalets starka konsumtionsökning bekräftade resultaten från Konjunkturinstitutets konfidensindikator (CCI) för hushållen. Indikatorn visade att konsumenterna upplevde både den egna ekonomin och Sveriges ekonomi som stark.

Ökningstakten för utländska besökarens konsumtion i Sverige var det tredje kvartalet lägre än vad som varit fallet under de föregående kvartalen. Det andra kvartalet reviderades upp i och med att ny information inkommit.

Energikonsumtionen var högre detta kvartal jämfört med samma kvartal förra året. Det bidrog till att även bostadsporten drog upp den totala hushållskonsumtionen.

Banktjänster ökade konsumtionen

Hushållens konsumtion av finansiella tjänster ökade under tredje kvartalet med 11 procent i volym och bidrog därmed till ökningen av hushållens konsumtion med 0,3 procentenheter. De finansiella tjänsterna utgörs av provisioner och avgifter som betalas till banker och andra finansinstitut. Dessutom ingår numera även de räntor (netto) som hushållen betalar till nämnda institut. Detta tillägg till hushållens konsumtion benämns FISIM som utgör nästan hälften av de finansiella tjänsterna. FISIM var den del av de finansiella tjänsterna som ökade mest.

Vad är FISIM?

- FISIM¹ är värdet av de inlånings- och utlåningstjänster som "bankerna"² tillhandahåller sina kunder, men som är inbakat i räntesättningen av bankernas in- och utlåning.
- FISIM beräknas på bankernas inlåning och utlåning och fördelas på kundkategorierna Företag, Hushåll, Offentlig sektor och Utlandet med hjälp av sektorernas andel av in- och utlåningsstockarna.
- Interbankräntan används som referensränta i beräkningarna. Skillnaden mellan de faktiska räntorna och referensräntan är räntesatsen på den tjänst som produceras. Denna räntesats appliceras på de in- och utlåningsstockar som fås sektorfördelade från finansräkenskaperna.
- Hushållens konsumtion av FISIM består av tre delar, nämligen FISIM på konsumtionslån och bostadsrättslån samt FISIM på inlåning, där konsumtionslån är lån exklusive lån till egna hem och företagarkushåll.
- FISIM höjer värdet på hushållens och den offentliga sektorns konsumtion. Nivån på BNP har stigit med drygt en procent efter införandet av FISIM i nationalräkenskaperna.

Ytterligare information om FISIM finns i artikel "Beräkning av banktjänster, FISIM" i Sveriges ekonomi – andra kvartalet 2005.

1 *Financial Intermediation Services Indirectly Measured*

2 *Monetära finansinstitut, dvs. banker, bostadsinstitut, finansbolag m.m.*

Sparandet stagnerade

Hushållens disponibla inkomster ökade med 4,4 procent jämfört med samma kvartal förra året. Det är en lägre ökningstakt än de två tidigare kvartalen i år, men fortfarande högre än de senaste fyra årens utveckling. Under första halvåret i år sparade hushållen mer än hälften av ökningen av den disponibla inkomsten (jämfört med motsvarande kvartal i fjol). Konsumtionsökningen under tredje kvartalet var dock större än inkomstökningen, vilket gjorde att sparandet sjönk. Sparkvoten blev för tredje kvartalet 7,4 procent, vilket var betydligt lägre än andra kvartalets 11,7 procent. Att sparkvoten sjunker mellan andra och tredje kvartalet är en normal säsongsmässig variation. Dock förklarar inte säsongsvariationen hela skillnaden. Sparkvoten under första halvåret 2007 var hög medan den under tredje kvartalet var låg i förhållande till motsvarande period under den senaste femårsperioden.

Kontaktperson: *Caroline Ahlstrand, 08-506 943 33 och Bo Bergman, 08-506 945 42*

Offentlig konsumtion

Kraftig konsumtionsminskning för statliga sektorn

Den offentliga konsumtionen stagnerade under tredje kvartalet 2007 jämfört med samma period föregående år. Kommunerna ökade sina konsumtionsutgifter med 0,2 procent i fasta priser, landstingen med 2,7 medan statens konsumtionsutgifter (inklusive socialförsäkringssektorn) minskade med 2,9 procent. Den offentliga konsumtionen gav inget bidrag till kvartalets BNP-tillväxt om 2,5 procent. Resultaten baseras på den nya metoden att räkna fram produktion av offentliga individuella tjänster i fasta priser.

Ny metod för att fastprisberäkna produktion i offentliga sektorn

En ny metod för beräkning av offentlig individuell produktion och konsumtion i fasta priser har införts i samband med publiceringen av nya tidsserier efter generalrevideringen. Verksamheter som omfattas är COFOG-grupperna¹ 7–10 (hälso- och sjukvård, fritidsverksamhet, kultur och religion, utbildning samt socialskydd). Förändringen är en anpassning till EU-krav och gäller årsräkenskaperna. Delar

av produktionen och därmed även konsumtionsutgifterna i fasta priser beräknas nu utifrån prestation².

Produktion och konsumtion i löpande priser påverkas däremot inte av metodbytet, utan där är statistikunderlaget det samma som förr. I samband med införandet av de nya metoderna har revideringar skett av statistiken från och med 2002 (för data avseende hälso- och sjukvård från 2003).

Enligt den nya metoden fastprisberäknas produktionen av ovan nämnda individuella tjänster med hjälp av volymindikatorer, som kan vara exempelvis antalet elevtimmar eller antalet sjukvårdsbehandlingar. Underlagen för att räkna fram volymindikatorerna finns endast som årsdata och finns tillgängliga med viss eftersläpning. Tidigare baserades beräkningarna till stor del på antalet arbetade timmar inom olika verksamheter.

1 *Offentlig verksamhet grupperas enligt en internationell ändamålsindelning, Classification of Functions of Government, förkortad COFOG.*

2 *I den gamla metoden så baseras kvartalsfördelningen på volymutvecklingen av antalet arbetade timmar vilket beträffande de offentliga myndigheterna anses vara ett tillförlitligt dataunderlag.*

På flera områden är det statistiska underlaget inte tillfredsställande och det återstår många svårösta problem inom området som kräver fortsatt utveckling. Metodbytet påverkar enbart den individuella produktionen och konsumtionen i fasta priser¹ men påverkar naturligtvis tidsserierna för den totala offentliga konsumtionen och produktionen för offentliga myndigheter. Effekterna av metodbytet framgår av tabellen, där volymutvecklingstalen enligt respektive metod redovisas.

Totala offentliga konsumtionsutgifter² 2002–2006

Effekter av metodbytet. Volymutveckling i procent enligt ny och gammal metod

	Metod	2002	2003	2004	2005	2006
Offentlig sektor	ny	2,2	0,4	-0,2	0,4	1,5
	gammal	2,1	0,7	0,3	0,1	2,4
Primärkommuner	ny	1,4	1,3	0,6	0,4	1,5
	gammal	1,5	-0,1	1,0	0,6	3,0
Landsting	ny	3,6	-3,1	-0,8	3,5	2,2
	gammal	2,8	0,9	0,4	2,2	2,2
Staten + AP-fonder	ny	2,3	2,0	-0,9	-2,5	0,9
	gammal	2,3	1,8	-1,1	-2,8	1,5

Källa: Nationalräkenskaperna

Det saknas för närvarande en COFOG uppdelning av de löpande uppgifterna för 2006. Vikterna bygger på uppdelningen från år 2005. Eftersom de nya volymindikatorerna gäller endast årsproduktion, bygger kvartalsfördelningar på skattningar och prognoser, som för till exempel hälso- och sjukvård antar att ingen förändring skett mellan 2006 och 2007.

För att beräkna ett volymindex per kvartal för 2007 krävs först och främst en prognos av årsindex för 2007. För att metoden för beräkning av kvartalsindex ska kunna tillämpas inom kvartalsräkenskaperna under ett pågående år, där det slutliga årsindexet ännu inte är känt, behövs en prognos på volymutvecklingen för kvartalsindikatorn för hela året samt en prognos på det årliga volymmåttet. Volymindikatorerna är olika både inom delsektorerna och inom de olika individuella tjänsterna.

Totala offentliga konsumtionsutgifter, kv 3 2006, kv 1–3 2007

Volymutveckling i procent enligt ny och gammal metod

	Metod	kv 3 2006	kv 1 2007	kv 2 2007	kv 3 2007
Off. konsumtion totalt	ny	2,4	1,1	0,5	0,0
	gammal	2,9	1,2	1,6	0,5
Primärkommuner	ny	1,5	0,8	1,2	0,2
	gammal	3,2	1,7	3,0	1,2
Landsting	ny	2,5	3,2	2,2	2,7
	gammal	2,8	1,3	2,0	2,1
Staten inkl. soc.förs.	ny	3,7	-0,4	-2,0	-2,9
	gammal	2,6	0,2	-1,0	-2,2

Källa: Nationalräkenskaperna

Det bör påpekas att inte all produktion av individuella tjänster inom COFOG 7–10 kan fastprisberäknas med hjälp av volymindikatorerna eftersom statistikunderlaget inte räcker till i dagsläget. Sedan finns det även inom COFOG-grupperna 7–10 kollektiva tjänster som även i fortsättningen kommer att beräknas enligt den gamla metoden.

Ny metod för att fastprisberäkna offentliga myndigheters arbetskraftskostnader

Nu införs också en ny metod för att fastprisberäkna offentliga myndigheters arbetskraftskostnader³. Tidigare användes kalenderkorrigerade timmar för fastprisberäkning av offentliga myndigheters arbetskraftskostnader såsom löner, sociala avgifter och produktionsskatter på kvartal. Från och med denna publicering fastprisberäknas dessa variabler istället med hjälp av faktiska arbetade timmar. Metodbytet genomförs eftersom den nuvarande metoden med kalenderkorrigerade timmar ger en inkonsekvent hantering av den kvartalsvisa produktiviteten i offentlig sektor. Övergången till fastprisberäkning av arbetskraftskostnaderna med hjälp av faktiska istället för kalenderkorrigerade timmar ska inte förväxlas med metodförändringen avseende fastprisberäkning av offentlig individuell produktion och konsumtion.

Bland andra revideringar kan nämnas omklassificeringar av vissa myndigheter mellan olika COFOG-grupper, nedrevideringen av kapitalförslitningen på grund av tidigare dubbelregistrering av moms för den statliga kapitalstocken (sedan 1993), nedjusteringen av offentliga myndigheters investeringar i egenproducerad programvara (påverkar också kapitalförslitningen neråt) samt omklassning från köp och försäljning till transferering mellan olika offentliga sektorer. Det senaste påverkar konsumtionsutgifterna för stat, landsting och primärkommuner men inte de totala konsumtionsutgifterna.

Kontaktperson: Vera Norrman, 08-506 943 04

¹ Information om metodbytet finns på SCB:s webbplats http://www.scb.se/statistik/NR/NR0102/_dokument/Rapport_Volume_20060915.pdf.

² Inkluderar sociala naturaförmåner.

³ Av produktionen utgörs ungefär 90 procent av arbetskraftskostnader och resterande 10 procent av kapitalförslitning. Antagandet om en oförändrad produktivitet avser endast den del som utgörs av arbetskraftskostnader

Bruttoinvesteringar

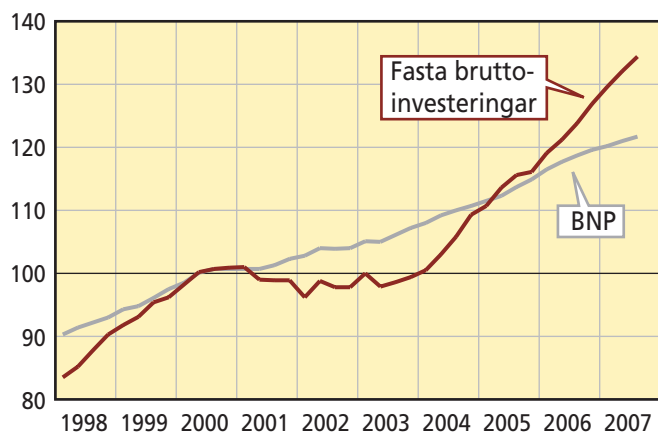
Uppgången i investeringarna fortsatte

De fasta bruttoinvesteringarna fortsätter att öka i snabb takt. Första halvårets investeringstakt har reviderats ner, men för tredje kvartalet var den ändå fortsatt hög. En avmattning syns dock i näringslivets och kommunernas investeringar för tredje kvartalet. Även inom bostäder och maskininvesteringar syns en tydlig avmattning. För maskinerna skedde dock avmattningen från en mycket hög ökningstakt och fortfarande ökar dessa investeringar kraftigt.

Den starka utvecklingen av de fasta bruttoinvesteringarna har fortsatt under tredje kvartalet. Till följd av reviderade uppgifter från nationalräkenskaperna för första halvåret är dock investeringsbilden inte fullt lika ljus som tidigare. Uppgången i de fasta bruttoinvesteringarna under första och andra kvartalet var efter de senaste beräkningarna 2,1 respektive 1,9 procent jämfört med kvartalet innan. Det innebär nedrevideringar med 0,9 respektive 0,3 procentenheter från tidigare beräkningar. För tredje kvartalet var ökningstakten marginellt lägre och uppgick till fortsatt starka 1,8 procent. Det motsvarar en uppgång med 7,4 procent omräknat till årstakt. Investeringarna har nu ökat kontinuerligt sedan tredje kvartalet 2003 och är nu alltså inne på det femte året med stigande investeringar.

Fasta bruttoinvesteringar

Volymindex 2000=100, säsongrensade kvartalsvärden

Källa: Nationalräkenskaperna

Data t.o.m. tredje kvartalet 2007

Under tredje kvartalet låg de fasta bruttoinvesteringarna 7,3 procent över nivån för motsvarande kvartal 2006, vilket innebär en fortsatt avtagande ökningstakt i år mätt över fyra kvartal. Trots detta är investeringarna fortfarande en av de snabbast växande posterna i försörjningsbalansen. Ökningen det senaste kvartalet motsvarade 1,3 procentenheter av BNP-ökningen på 2,5 procent, vilket ändå är några tiondelar lägre jämfört med de tre närmast föregående kvartalen. Med hänsyn till importinnehållet kan bidraget till BNP-tillväxten – enligt en schablonmässig beräkning – uppskattas till 0,2 procentenheter. För de tre första kvartalen i år

sammantagna var de fasta bruttoinvesteringarna 8,8 procent högre jämfört med motsvarande period i fjol. Det är ett par procentenheter högre än för motsvarande jämförelseperiod 2006

Investeringskvoten allt högre

Till följd av att investeringarna fortsatt att öka betydligt snabbare än BNP i sin helhet har investeringskvoten i ekonomin – det vill säga de fasta bruttoinvesteringarnas andel av BNP – stigit ytterligare. För vart och ett av de tre senaste kvartalen har investeringskvoten legat högre än motsvarande kvartal 2006, det år som har haft den högsta investeringskvoten sedan 1991. Efter de omfattande revideringar som nu gjorts av nationalräkenskaperna från år 1993 framstår investeringskvoten i ekonomi under senare år som något mer positiv än tidigare.

I den säsongrensade och fastprisberäknade serien var investeringskvoten under tredje kvartalet 19,4 procent. Det är en uppgång med ca tre procentenheter från 2003, innan det nuvarande uppsvinget i investeringarna inleddes, och nära två procentenheter högre än år 2000, den närmast föregående toppen för investeringarna. Beräknat på helår har investeringskvoten uppgått till 20 procent endast under två år, 1989 och 1990, sedan 1980. Även rensat för bostadsinvesteringarna som varit den klart snabbast växande typen av investeringar under den nuvarande uppgångsfasen är nu investeringskvoten den högsta under något år sedan i början på 1990-talet.

Avmattning inom näringslivet och kommunerna

Avmattningen i investeringarna syns både i näringslivet och i den offentliga sektorn. Inom den offentliga sektorn var det ökningen av de kommunala investeringarna som avtog, men med en ökningstakt på 8,1 procent för tredje kvartalet var det ändå den sektor där investeringarna ökade snabbast under tredje kvartalet. De statliga investeringarna gick dock emot trenden och vände den kraftiga minskningen från andra kvartalet till en ökning med 5,1 procent under tredje kvartalet. Både den negativa utvecklingen under andra kvartalet och vändningen till en ökning under tredje kvartalet förklaras av väginvesteringarna.

En stor del av förklaringen till avmattningen i näringslivets investeringar finns inom tillverkningsindustrin. Efter en snabb och kraftig uppgång under andra kvartalet ökade tillverkningsindustrins investeringar måttligare under tredje kvartalet. Även inom företagstjänster har ökningstakten mattats av efter ett riktigt starkt andra kvartal. Bilden av energiinvesteringarna har i och med publiceringen för tredje kvartalet ändrats betydligt. Fortfarande uppvisar de

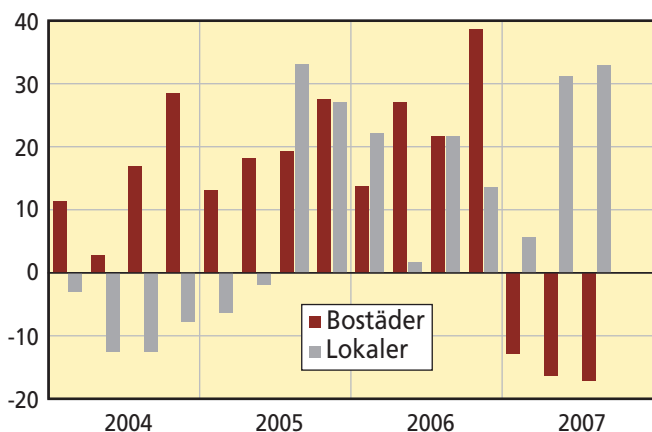
ett mycket starkt första kvartal, men för andra kvartalet har ökningstakten reviderats ner betydligt, och är i nivå med näringslivet som helhet. För tredje kvartalet syns däremot ingen avmattning utan ökningstakten var i stort sett oförändrad. Inte heller transportbranschen uppvisar någon avmattning i investeringarna. Där har ökningstakten istället tilltagit flera kvartal i rad och uppvisar de två senaste kvartalen de största ökningstalen inom näringslivet. Det tredje kvartalets ökning kan dock delvis förklaras av en mycket svag utveckling under fjolårets tredje kvartal.

Kraftigt fallande leasinginvesteringar

Den avtagande investeringstakten hittills i år syns tydligt i investeringstyperna transportmedel och bostäder där ökningstakten under tredje kvartalet var betydligt lägre än under framförallt första men även andra kvartalet. Maskininvesteringarna mattades visserligen också av under tredje kvartalet, men det skedde efter ett mycket starkt andra kvartal och fortfarande är ökningstakten kraftig. En stor del av avmattningen i maskininvesteringar kan dessutom förklaras av ett kraftigt fall i leasinginvesteringarna. Hittills i år har maskininvesteringarna dominerat investeringstillväxten och för tredje kvartalet stod de för mer än halva ökningen.

Även om bostadsinvesteringarna som helhet har mattats av är bilden delad. På den ena sidan växer nybyggnationerna allt långsammare, och på andra sidan har i stället om- och tillbyggnationer tagit ny fart efter den avmattning som skedde under de sista kvartalen i fjol. Vidare har också investeringar i övriga byggnader och anläggningar för tredje kvartalet ökat i en snabbare takt än under andra kvartalet och har därmed motverkat avmattningen i de fasta bruttoinvesteringarna.

Beviljade bygglov för bostäder och lokaler
Förändring från motsvarande kvartal föregående år
Procent

Källa: Bygglovsstatistiken

Data t.o.m. tredje kvartalet 2007

Utvecklingen för de totala byggloven, en tidig indikator på byggandet, gick från en kraftig ökning till en tydlig minskning mellan fjärde kvartalet i fjol och första kvartalet i år, jämfört med motsvarande kvartal året innan. Sedan dess har nedgången mattats av och för tredje kvartalet var byggloven i stort sett oförändrade. Utvecklingen av byggloven för bostäder är dock ganska dystert, för vart och ett av de senaste tre kvartalen har byggloven minskat med runt 15 procent.

Att bostadsbyggande är på väg in i en lugnare fas stöds även av Konjunkturbarometern som tyder på förväntningar om en försämrad orderstock för bostadsbyggandet de kommande månaderna. Det är istället på lokalsidan som byggloven ger en ljus bild och har bromsat upp den totala minskningen under i året. Under första kvartalet ökade dessa bygglov med 6 procent, men därefter har ökningstakten stigit kraftigt och för både andra och tredje kvartalet har ökningstakten legat på över 30 procent.

Fasta bruttoinvesteringar

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring från motsvarande period föregående år, fasta priser

	2006		2007		
	Helår	1-4 kv	1 kv	2 kv	3 kv
Näringslivet	443	7,8	10,5	10,3	7,4
Tillverkningsindustri	81	0,9	3,2	17,7	6,5
Energisektor	35	10,9	32,3	10,0	10,5
Tjänstproducenter ¹	162	5,6	7,9	11,1	9,2
Företagstjänster	35	6,7	13,7	20,2	7,1
Offentliga myndigheter	82	7,1	6,9	2,5	6,7
Stat	42	2,8	-1,8	-7,6	5,1
Kommuner	40	11,8	17,5	14,8	8,1
Totalt	525	7,7	10,1	9,1	7,3
Maskiner	166	4,8	15,1	18,0	11,0
Transportmedel	50	9,1	15,5	12,5	2,6
Bostäder	91	13,8	11,7	8,8	6,8
Övriga byggnader	130	7,3	3,5	0,6	5,5
Programvaror m.m.	87	7,1	3,5	5,3	6,1

Källa: Nationalräkenskaperna

Tillverkningsindustrins investeringsplaner nedreviderade

I den senaste investeringsenkäten från i slutet av november består det positiva intrycket av företagens investeringsplaner för 2007 från majenkäten i år. I de flesta viktiga branscher är investeringsplanerna för innevarande år fortfarande klart uppåtriktade. För tillverkningsindustrin märks dock en tydlig skillnad gentemot tidigare. Där har planerna för i år reviderats ned med några procentenheter till en ökning med cirka 11 procent, jämfört med 2006.

I företagens investeringsplaner för 2008 märks en fortsatt uppgång, totalt, inom den varuproducerande sektorn, men uppgången ter sig inte alls lika bred som tidigare utan berör främst gruvindustrin, stål- och metallverken samt energisektorn. För övriga industribranscher rör det sig främst om mindre förändringar jämfört med årets investeringsnivå. För bostadsinvesteringarna indikerar planerna för nästa år en svag ökning medan tjänstesektorns planer pekar på en näst intill oförändrad investeringsnivå 2008.

Stor ökning av insatsvarulagren

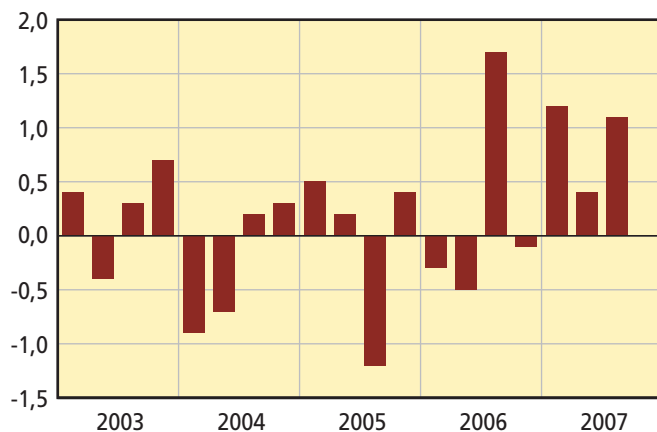
Näringslivets lagerinvesteringar gav under tredje kvartalet ett bidrag till BNP på 1,1 procentenheter. Motsvarande kvartal föregående år var dock bidraget ännu något större. I båda fallen var det främst industrin som låg bakom den positiva effekten på BNP-utvecklingen. En skillnad mot förra året är att det för årets tredje kvartal främst var insatsvarorna som

¹ Exklusive fastighetsförvaltning

drog upp BNP-utvecklingen medan det i fjol var produkter i arbete och färdigvaror. Även handelslagren gav, liksom i fjol, ett ganska stort bidrag. Från övriga lagerposter har bidragen varit små.

Under tredje kvartalet var det en tilltagande lageruppbyggnad som låg till grund för lagrens positiva BNP-effekt. I fjol berodde den positiva effekten istället på ett omslag från en kraftig lageravveckling till en måttlig lageruppbyggnad. Den tydligaste lageruppbyggnaden under tredje kvartalet skedde för insatsvaror följt av handelsvaror. Det positiva bidraget från industrins lager av varor i arbete och färdigvaror berodde däremot på att lageravvecklingen från i fjol hade upphört.

Lagerinvesteringarnas bidrag till BNP-tillväxten Jämförelse med motsvarande kvartal föregående år Procentenheter

Källa: Nationalräkenskaperna Data t.o.m. tredje kvartalet 2007

Kontaktpersoner: Bo Sandén, 08-506 946 94 och
Tomas Thorén, 08-506 941 46

Reviderade nationalräkenskaper – bättre kvalitet på tidsserierna

I slutet av november publicerades reviderade nationalräkenskaper. Flertalet beräkningsområden har setts över med målet att ytterligare öka kvalitet och aktualitet på de svenska nationalräkenskaperna, såväl års- som kvartalsberäkningar av BNP samt sektorberäkningar. Revideringarna höjer BNP med så mycket som 65 miljarder kronor i löpande priser år 2005. Även tillväxttakten justeras upp för hela tidsserien.

En fördjupande PM rörande revideringarna finns på SCB:s webbplats http://www.scb.se/statistik/NR/NR0102/NRPM_Genrev_2007.pdf

Revidering av BNP 1993–2005

Ny och tidigare volymutveckling, revidering av volymutveckling procentenheter

År	Rev. mdkr	Volymutv. %		Revidering volym %-enheter
		Ny	Gammal	
1993	16			
1994	18	3,9	3,9	0,0
1995	22	4,0	3,9	0,1
1996	23	1,5	1,3	0,2
1997	22	2,5	2,3	0,2
1998	25	3,8	3,7	0,1
1999	28	4,6	4,5	0,1
2000	33	4,4	4,3	0,1
2001	38	1,1	1,1	0,0
2002	49	2,4	2,0	0,4
2003	56	1,9	1,7	0,2
2004	60	4,1	4,1	0,0
2005	65	3,3	2,9	0,4

Revidering av BNP

Nivån på BNP har höjts med mellan 16 och 65 miljarder kronor i löpande priser för åren 1993–2005. År 2005 uppgår BNP i löpande priser nu till 2 735 miljarder kronor. Hushållens konsumtionsutgifter svarar för ungefär hälften av nivåhöjningen och resterande bidrag kommer från exportnetto samt fasta bruttoinvesteringar.

BNP-tillväxten har justerats med upp till 0,4 procentenheter jämfört med tidigare publicering. Revideringen av tillväxttakten med 0,4 procentenheter år 2005 förklaras dels av de revideringar som införts för tidsserien men också av att en detaljerad årsberäkning med tillgång till årsstatistik för första gången har kunnat inarbetas i beräkningarna. Även år 2002 justerades tillväxttakten med 0,4 procentenheter, vilket till stor del beror på reviderad hushållskonsumtion.

Alla områden påverkas

Revideringarna beror på att nationalräkenskaperna anpassats till nya nivåer i och med ny företagsstatistik och statistik avseende utrikeshandel med tjänster. En omvärdering av utrikeshandeln med varor och vissa tjänster införs också. Vidare har också beräkningarna av svart verksamhet varit föremål för en översyn och BNP-begreppet har utökats till att innefatta vissa illegala aktiviteter. Dessutom införs en ny metod för att fastprisberäkna vissa delar av den offentliga produktionen och därmed konsumtionen. Även övriga beräkningsområden har setts över.

Kontaktpersoner: Katarina Andersson, telefon 08-506 940 57 och Ann-Marie Bråthén, telefon 08-506 945 25

Nya tidsserier från 1980

De tidsserier som beräknas enligt de internationella riktlinjerna i SNA93/ENS95 och som publiceras av nationalräkenskaperna har startår 1993. För många användare är detta inte tillfredsställande – serierna omfattar en alltför kort tidsperiod för att de ska kunna tillgodose alla användarbehov.

För att i någon mån tillgodose användarnas behov har därför genomförts en tillbakaräkning på grov nivå till 1980 av ett begränsat antal tidsserier. Dessa tidsserier publicerades på SCB:s webbplats (http://www.scb.se/templates/Product_22908.asp) i samband med att resultaten från den stora översynen av nationalräkenskaperna offentliggjordes den 29 november. De tabeller som publicerades är:

Försörjningsbalans, kvartal

Försörjningsbalans, år

BNP från produktionsidan (förädlingsvärden), kvartal

Arbetade timmar, kvartal

För försörjningsbalans och förädlingsvärden omräknades endast

serier med faktiska värden i fasta priser. (Även fasta bruttoinvesteringar och hushållens konsumtionsutgifter fördelade efter varaktighet kommer att offentliggöras inom kort).

Principer för omräkningen

Vid omräkningen har metoder använts för att säkerställa att utvecklingstalen för olika aggregat, liksom additivitet över tiden (kvartal summerar upp till år) behållits i så stor utsträckning som möjligt. Delsierier för arbetade timmar summerar även upp till aggregaten. Närmare information om de använda metoderna finns tillgänglig på SCB:s webbplats.

Fortsatt arbete

Under loppet av 2008 kommer ett större antal tidsserier, beräknade på en mer detaljerad nivå, att publiceras med början under våren. Det gäller fler serier med kvartalsdata från 1980 och försörjningsbalans med årsdata från 1950. Efter hand kommer omräknade serier från 1980 på en mer detaljerad nivå, även för institutionella sektorer, i ett sammanhängande och konsistent system att publiceras.

Näringslivet

Stagnation i produktivitetens utvecklingen

Utvecklingen hittills under 2007 tyder på att produktivitetens utvecklingen¹ helt har stannat av. Produktiviteten minskade något jämfört med föregående kvartal såväl under det första som under det tredje kvartalet medan den var oförändrad under det andra kvartalet. Detta har bara skett en gång tidigare under perioden 1993–2007 och det var under IT-krisen 2000–2001. En avgörande skillnad mot den nuvarande utvecklingen var dock att då minskade antalet arbetade timmar medan de nu ökar kraftigt.

Den nuvarande sysselsättningstillväxten är resultatet av ett under lång tid utvecklat behov av att öka sysselsättningen som har tillfredsställts under en mycket kort tid. Det gör att en lägre produktivitetens utveckling kan ses som ett naturligt fenomen, eftersom det tar tid för de nyanställda att lära sig sina arbetsuppgifter, samtidigt som det tar tid för den erfarna personalen att lära upp dem. Det är också troligt att de nyanställda ofta är mindre produktiva även efter introduktionen jämfört med befintlig personal. Även med hänsyn taget till dessa faktorer så är produktivitetens fall förvånansvärt kraftigt.

Räknat som den faktiska utvecklingen över en fyrtidsperiod från det tredje kvartalet 2006 till motsvarande kvartal 2007 har näringslivets arbetsproduktivitet fallit med drygt en halv procent. Summeras den säsongrensade utvecklingen för dessa fyra kvartal så erhålles ett tal som ligger nära en procent. Skillnaden i resultat mellan dessa två metoder framstår som marginellt. Det innebär att säsongrensningen inte skapat en utveckling som inte har funnits i verkligheten.

Hur man än räknar så blir uppenbarligen resultatet att produktivitetens utvecklingen har varit historiskt sett mycket svag under det senaste året.

Återhämtning i produktivitetstillväxten för varuproducenterna

Produktivitetstillväxten inom den varuproducerande delen av näringslivet verkar ha återhämtat sig under det tredje kvartalet 2007. Det är dock inte fråga om någon särskilt snabb utveckling utan mer om en tillväxttakt i nivå med det långsiktiga genomsnittet. Det är inte möjligt att avgöra om detta bara är en tillfällig uppgång eller om det är början på en för det senaste dryga decenniet mer normal utveckling. Denna produktivitetstillväxt har åstadkommit genom att förädlingsvärdet växt med en dryg halv procent, samtidigt som antalet arbetade timmar minskat med en halv procent.

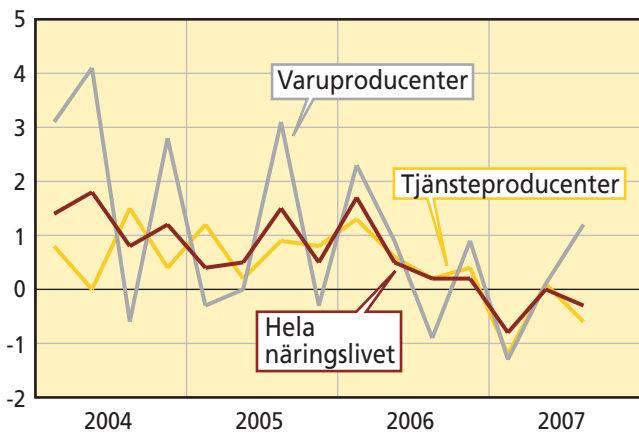
Industrin är den enda av de varuproducerande branscherna som har fått sina arbetade timmar säsongrensade. Dess utveckling är inte alls så positiv eftersom en svag produktionsutveckling ställs mot en oförändrad sysselsättning. Denna svaga produktionsutveckling är dock i stor utsträckning skapad av raset i den kemiska industrin, medan den stora

¹ En viktig reservation beträffande de slutsatser som dras angående produktivitetens utvecklingen bör göras. Generellt sett ska kvartalsvisa produktivitetsdata behandlas med stor försiktighet, eftersom de utgör en differens mellan serier som säsongrensats oberoende av varandra. En säsongrensning av de faktiska icke kalenderkorrigerade produktivitetstalen direkt skulle ge betydligt mer tillförlitliga uppgifter. Tills detta är infört i statistikproduktionen baseras dock analysen på befintliga mindre tillförlitliga data.

verkstadsindustrin vuxit med en mycket stabil takt på knappt 2 procent under de senaste 6 kvartalen. Även skogsindustrin har växt relativt jämt, men med knappt halva denna tillväxttakt.

Arbetsproduktiviteten i näringslivet

Procentuell förändring jämfört med föregående kvartal, säsongrensat och i fasta priser

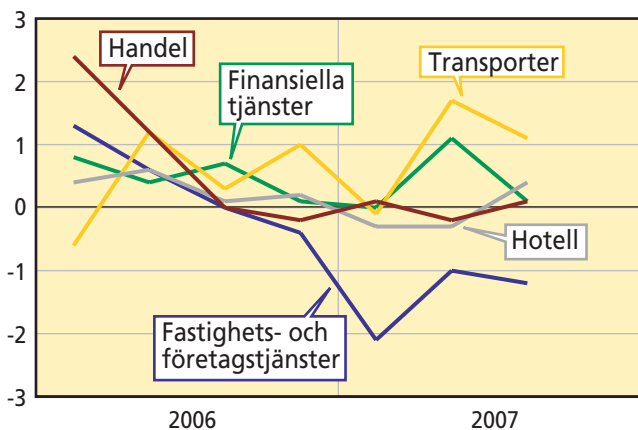
Källa: Nationalräkenskaperna Data t.o.m. tredje kvartalet 2007

Studier av den faktiska utvecklingen mellan det tredje kvartalet 2007 och motsvarande kvartal 2006 visar att varuproducenterna haft en oförändrad produktivitet. Förädlingsvärdet har växt med 2,1 procent och antalet arbetade timmar med 2,0 procent. Skulle den kemiska industrins inverkan räknas bort så blir arbetsproduktivitetsstillväxten för varuproducenterna knappt 2 procent och industrins 2 procent. Det är fortfarande låga tal jämfört med den genomsnittliga utvecklingen som legat på den drygt dubbla respektive tredubbla nivån, men det är inte frågan om en total stagnation som den aggregerade utvecklingen kan ge intryck av.

Tjänsteproducenternas produktivitet är oförändrad

Arbetsproduktiviteten i tjänstebanserna

Procentuell förändring jämfört med föregående kvartal, säsongrensat och i fasta priser

Källa: Nationalräkenskaperna Data t.o.m. tredje kvartalet 2007

Som framgår av figuren över några av tjänstebansernas produktivitetsutveckling under de två senaste åren har utvecklingen för denna del av näringslivet inte varit speciellt gynnsam i produktivitetshänseende. Transport- och kommu-

nikationsbranscherna har dock haft en ganska bra utveckling liksom de finansiella tjänsterna. Problemet ligger främst i utvecklingen av handeln och företagstjänsterna. Handels tillväxttakt har fallit till nollstrecket och fastighets- och företagstjänsterna har nästan hamnat i fritt fall.

En analys av den faktiska utvecklingen mellan det tredje kvartalet 2007 och motsvarande kvartal ett år tidigare avslöjar att handeln och fastighets- och företagstjänsterna har stått för tre fjärdedelar av tjänstebansernas ökning i antal arbetade timmar, men bara hälften av dess ökade förädlingsvärde. Det innebär att produktiviteten i resten av tjänstebanserna ökat med drygt 2 procent, en mer än genomsnittlig tillväxttakt. Det stora fallet i företagstjänster kan inte förklaras av osäkerheten i mätningen av prisutveckling eller löneutveckling, eftersom såväl lönesumman som förädlingsvärdet i löpande priser har ökat med drygt 6 miljarder kronor vilket ger en procentuell tillväxt av lönesumman som är nästan tre gånger så stor som av förädlingsvärdet. Det innebär en betydande försämring av den relativa lönsamheten i branschen. Inte heller handeln har förmått öka sitt förädlingsvärde mer än sin lönesumma i absoluta tal.

Produktivitetsfallet är relativt koncentrerat

Sammantaget kan konstateras en allmän försvagning av produktivitetstillväxten i de varuproducerande delarna av näringslivet och ett ras för den kemiska industrin, medan produktivetsnedgången för tjänsteföretagen kan förklaras av fallet i fastighets- och företagstjänsterna samt en produktivetsmässig stagnation inom handeln. Det finns andra tänkbara orsaker till produktivetsfallet. Eftersom insatsandelen i kvartalsberäkningarna antas vara konstant skulle en faktisk minskad insatsandel leda till en underskattning av förädlingsvärdeutvecklingen och därmed av tillväxten av arbetsproduktiviteten. En faktor som skulle kunna skapa en sådan minskning på kort sikt är råvaruboomen, som kan ha lett till att man försökt reducera förbrukningen. Förändringen av vilka åldersgrupper som ingår i AKU kan också bidra med några enstaka tiondelar till en starkare ökning av antalet arbetade timmar än vad tidigare metoder skulle ha gett. Denna effekt beror på en kraftigt ökad sysselsättning bland gruppen som är 65–74 år.

Näringslivet har under det senaste dryga året ökat sin sysselsättning och framför allt antalet arbetade timmar mycket kraftigt och investerat mycket i främst maskiner. Det innebär att man byggt upp en väsentligt större produktionsförmåga. Stiger inte efterfrågan så kan man inte fortsätta att öka sysselsättningen utan i stället minska den och därigenom öka produktiviteten. Det svenska näringslivet har under ett drygt decennium efter krisen 1991 visat att produktiviteten kan upprätthållas antingen genom att öka produktionen eller genom att minska sysselsättningen. Det finns inget som talar för att det svenska näringslivet har mist denna förmåga även om tillskottet från elektroindustrin blir mindre än tidigare och de varuproducerande branschernas vikt minskar på sikt.

Kontaktperson: Hans-Olof Hagén, 08-506 944 66

Betydelsen av olika komponenter i försörjningsbalansen för BNP-tillväxten

Tredje kvartalet 2007 blev den faktiska BNP-tillväxten 2,5 procent. Den procentuella ökningen mellan tredje kvartalet 2006 och tredje kvartalet 2007 för olika komponenterna på användningssidan och deras påverkan ("bidrag") på BNP-förändringen är:

	Volymförändring, procent	Bidrag, procentenheter
Hushållens konsumtionsutgifter	3,5	1,8
Offentliga konsumtionsutgifter	0,0	0,0
Fasta bruttoinvesteringar maskiner	8,2	0,9
byggnad	6,1	0,5
Lager		1,1
Nettoexport		-1,6
Export	5,2	2,7
Import	9,7	-4,4

Efterfrågan inom varje komponent avser dock en större eller mindre andel importerade varor. Med hjälp av input/outputtabellerna för år 2000¹ och de importrelationer som redovisas där kan man justera för importinnehållet i efterfrågan och ett justerat bidrag som mäter efterfrågan av svensk produktion till BNP-utvecklingen kan beräknas².

	Bidrag, procentenheter
Hushållens konsumtionsutgifter	0,7
Offentliga konsumtionsutgifter	-0,1
Fasta bruttoinvesteringar maskiner	0,1
byggnad	0,3
Lagerinvesteringar	0,5
Export	1,0

Den modifierade beräkningen visar att exporten, trots den för tredje kvartalet svaga utvecklingen, står för en större del av BNP-tillväxten än någon annan komponent i försörjningsbalansen. Maskininvesteringarnas bidrag minskar drastiskt på grund av det stora importinnehållet, medan skillnaden blir mindre för byggnadsinvesteringarna och hushållskonsumtionen.

¹ De vikter som används är följaktligen inte särskilt aktuella och resultaten får därför betraktas med försiktighet.

² För mer information om dessa kalkylmetoder, se Sveriges ekonomi – statistiskt perspektiv nr 1 2007.

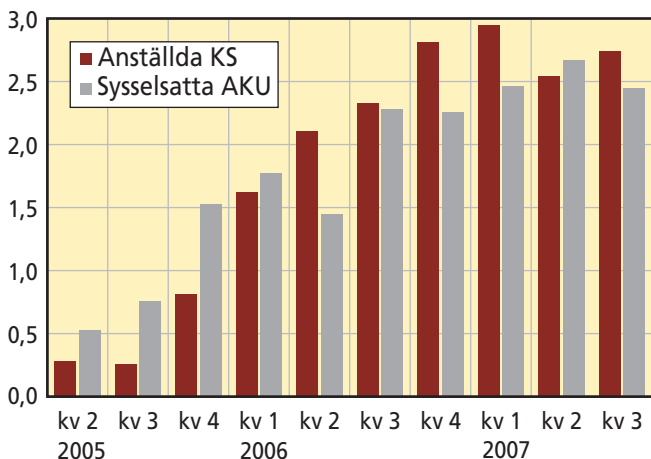
Arbetsmarknad

Sysselsättningen ökar i lugnare takt

Sysselsättningen fortsatte att öka under tredje kvartalet men ökningstakten dämpades dock något varför tillväxttoppen troligen har uppnåtts. Även ökningstakten av antalet lediga jobb ser ut att dämpas. Enligt Arbetskraftsundersökningen (AKU) ökade antalet sysselsatta med 2,4 procent jämfört med tredje kvartalet 2006. Arbetslösheten var med de nya internationella definitioner som gäller i AKU 5,5 procent jämfört med 6,3 procent för ett år sedan.

Sysselsatta och anställda

Förändring från motsvarande kvartal föregående år
Procent

Källa: AKU och företagsbaserad arbetsmarknadsstatistik
Data t.o.m. tredje kvartalet 2007

Fortsatt ökning av sysselsättningen, särskilt för ungdomar

Enligt AKU ökade antalet sysselsatta med 108 000 personer, eller 2,4 procent jämfört med motsvarande kvartal 2006. Totalt var 4 639 000 personer sysselsatta, vilket sannolikt är det högsta antal som någonsin noterats. Den utökade åldersgruppen i AKU gör det dock svårt att belägga detta för åren före 2001. Ökningen gällde alla åldersgrupper, men var särskilt stark för ungdomar 15–24 år, där ökningen var 7,0 procent eller 37 000 personer. Under de senaste fem kvartalen har ökningen för ungdomar varit mycket stark med 30 000 till 50 000 fler sysselsatta per kvartal, vilket troligen hänger samman med de stora ungdomskullar som de senaste åren kommit ut på arbetsmarknaden, samtidigt som det skett en stark ökning av antalet lediga platser.

Ökningen under tredje kvartalet i år var något större för män än för kvinnor. Bland män gällde hela ökningen fast anställning, medan det bland kvinnor endast var drygt hälften av ökningen som gällde fast anställning. Den företagsbaserade sysselsättningsstatistiken (KS) visade en ökning av antalet anställda med 2,7 procent motsvarande 110 000 personer. Både AKU och KS visade att ökningen skedde i den privata sektorn. Enligt AKU var ökningen statistiskt säkerställd i byggbranschen samt inom företagstjänster (inklusive finansiell verksamhet). KS visade förutom dessa branscher även

uppgångar inom parti- och detaljhandel samt hotell och restauranger.

Enligt Nationalräkenskaperna (NR) var ökningen av antalet sysselsatta 2,0 procent. NR använder data från AKU, men anpassar statistiken till de definitioner som gäller för nationalräkenskaper. NR exkluderar de som bor i Sverige men arbetar utomlands (dessa ingår i AKU från och med april 2005) samt inkluderar värnpliktiga som inte räknas som sysselsatta i AKU. Antalet utlandssysselsatta ökade kraftigt under tredje kvartalet, medan de värnpliktiga minskade avsevärt. Bägge faktorerna bidrar ungefär lika mycket till skillnaderna mellan NR och AKU.

Antalet arbetade timmar var enligt AKU rekordhög (för ett "semesterkvartal") 124,5 miljoner timmar per vecka. Under tredje kvartalet är semesteruttaget som högst och som en följd av detta blir antalet arbetade timmar normalt årets lägsta. Uppgången jämfört med tredje kvartalet 2006 var 3,0 procent och ökningen för kvinnor var något högre än för män. För kvinnor kunde även noteras en något ökad medelarbets tid.

Kontinuerlig nedgång av arbetslösheten

Arbetslösheten fortsatte att gå ned. Andelen arbetslösa var 5,5 procent av arbetskraften. Bland män var den 5,2 och bland kvinnor 5,8 procent. Tredje kvartalet i fjol var 6,3 procent arbetslösa. Antalet arbetslösa var 269 000 personer, av vilka 43 500 personer var heltidsstuderande som alltså räknas som arbetslösa enligt den nya internationella definitionen. De heltidsstuderande är dock relativt få under tredje kvartalet, då många har sommarlov. Under år 2006 var antalet heltidsstuderande som sökte arbete i genomsnitt 85 000 personer.

Fortsatt ökning av de lediga jobben

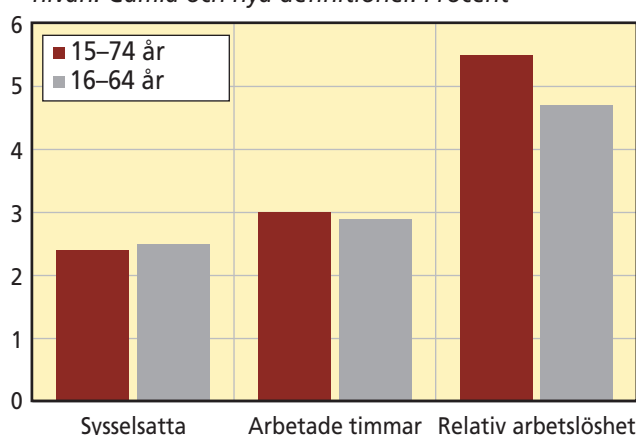
Enligt *Konjunkturstatistik över vakanser (KV)* fortsatte ökningen av antalet lediga jobb. Ökningen var totalt 18,3 procent jämfört med tredje kvartalet i fjol. I den privata sektorn var uppgången 17,9 procent vilket var något mindre än ökningen i den offentliga sektorn som var 20,7 procent. Totalt var antalet lediga jobb 52 100, varav 7 250 i den offentliga sektorn. Antalet vakanser (det vill säga lediga jobb som kan tillträdas omedelbart) ökade med 32,9 procent i den privata sektorn. Totalt fanns 18 100 vakanser och vakansgraden var 0,6 procent¹.

Nya internationella definitioner i AKU

Den viktigaste förändringen vid övergången till internationella definitioner i AKU är att heltidsstuderande som sökt arbete klassificeras som arbetslösa. Tidigare fördes de till gruppen ej i arbetskraften. Dessa heltidsstuderande var som nämnts ovan 43 500 personer under tredje kvartalet i år. Det innebär en höjning av arbetslösheten med 0,8 procentenheter jämfört med den tidigare definitionen. Under övriga kvartal, då de studerande är betydligt fler, kan skillnaden vara ända upp till två procentenheter. Utvidgningen av den redovisade åldersgruppen från 16–64 år till 15–74 år har endast marginell påverkan på arbetslösheten.

Sysselsättning, arbetade timmar och arbetslöshet tredje kvartalet 2007

Förändring av sysselsatta och arbetade timmar jämfört med tredje kvartalet 2006. För arbetslösheten visas nivån. Gamla och nya definitioner. Procent

Källa: AKU

Arbetskraftsdeltagandet ökar med nya definitionen med 143 000 personer till 4 907 000 personer. Ökningen beror dels på de 43 500 heltidsstuderande som sökt arbete, dels på det större åldersspannet. Andelen av befolkningen som deltar i arbetskraften minskar dock, från 81 till 72 procent, främst beroende på att de över 65 år är aktiva på arbetsmarknaden i begränsad omfattning.

Kontaktperson: Torkel Brinkenfeldt, 08-506 940 96

¹ Vakansgraden är lika med antalet vakanser i förhållande till antalet anställda och är ett mått på den relativa arbetskraftsbristen.

Nytt index för tjänsteproduktion

Bättre möjligheter att följa tjänstenäringarna

Ett månadsvis index för tjänstenäringarna, fortsättningsvis kallat Tjänsteproduktionsindex (TjPI), kommer att börja produceras under 2008. Det ska fungera som en aktuell indikator på förädlingsvärdets förändring inom tjänstenäringarna i fasta priser. TjPI kan bland annat användas som underlag för de kvartalsvisa beräkningarna av tjänsteproduktionen inom Nationalräkenskaperna (NR), men kan även användas i de månatliga beräkningarna av aktivitetsindex. TjPI kommer även att användas tillsammans med industriproduktionsindex och byggproduktionsindex för att beräkna ett produktionsindex för hela näringslivet. Syftet med denna artikel är att förklara metoden bakom beräkningarna av TjPI.

Stark efterfrågan från användarna

I utredningen om översyn av den ekonomiska statistiken framkom att användarna saknade statistik som speglade utvecklingen i den expanderande tjänstesektorn. Det var en samlad uppfattning att den växande privata tjänstesektorn, som idag står för närmare hälften av BNP, behöver beskrivas bättre och utförligare än vad som tidigare har varit fallet. Bland annat ville många användare ha tillgång till korttidsindikatorer motsvarande vad som finns för varuproduktionen. Det kräver att statistiken utökas med ett tjänsteproduktionsindex, orderstatistik, heltäckande månadsvis omsättningsstatistik samt statistik över kapacitetsutnyttjande.

SCB:s enhet för statistik över näringslivets struktur har försöksvis tagit fram ett kvartalsvist tjänsteproduktionsindex under 2006 och 2007. För 2008 har ytterligare resurser avsatts för löpande produktion och publicering av ett månatligt tjänsteproduktionsindex.

Omsättning som indikator för förädlingsvärde

För tjänsteproduktionsindexet används en likadan beräkningsmodell som för BNP och det är avsett att vara en tillförlitlig indikator på korttidsförändringar i förädlingsvärdet inom den privata tjänstesektorn.

TjPI beräknas i fasta priser. Först och främst är det nödvändigt att bestämma ett basår till vilket priserna skall relateras. Sedan skall förädlingsvärdet i fasta priser för varje bransch skattas genom omräkning till fasta priser av både produktion och förbrukning, där det senare dras ifrån det förra. I praktiken är mer information tillgänglig för produktion än för förbrukning, varför produktionen ofta används som en indikator på förädlingsvärdet. I TjPI används produktion som proxy för förädlingsvärde och omsättning används i sin tur som proxy för produktion.

Även om förhållandet mellan produktionen och förbrukningen inte alltid är stabilt i enskilda branscher, kommer stabiliteten i aggregatet av alla branscher att bli högre. Om till exempel en vara eller tjänst från en bransch används som insats i en annan, är det inte säkert att instabiliteten märks på summan av förädlingsvärdena för de båda branscherna. Om en produktionsindikator överskattar förändringen i förädlingsvärdet i den ena branschen, kommer felet att gå i motsatt riktning genom en underskattning av förädlingsvärdet i den andra.

Uppgifter om omsättning i löpande priser hämtas i samtliga fall från omsättningsstatistiken för tjänstesektorn som från 2008 kommer att bli månatlig.

Månatlig omsättningsstatistik för tjänstesektorn

Omsättningen för tjänstesektorn har under en längre tid undersökts på kvartalsbasis men kommer från och med referensåret 2008 att undersökas på månadsbasis. Undersökningen har tidigare i stor utsträckning nyttjat det administrativa moms materialet men omsättningsuppgifter kommer i fortsättningen att samlas in via enkät. Anledningen till att moms materialet inte kan användas är ett regeringsbeslut gällande företagets lämnande av moms uppgifter som innebär att företag med en omsättning understigande 40 miljoner kronor per år bara behöver redovisa mervärdesskatt kvartalsvis till skillnad mot för närvarande månadsvis.

Undersökningen kommer att efterlikna statistiken över detaljhandels omsättning och kommer således att bestå av en preliminär beräkning följt av en långsammare, men mer tillförlitlig, definitiv beräkning. De preliminära beräkningarna kommer att omfatta ungefär 3 800 företag som kommer att få en enkät varje månad och resultatet kommer att vara färdigbearbetat omkring 35 dagar efter månadens utgång.

Till de definitiva beräkningarna görs ytterligare en enkätinsamling. Denna enkät är knuten till kvartalsomsättningen men företagen skall redovisa månadsuppgifter. Anledningen till att det görs både en månads- och en kvartalsvis insamling är en strävan att hålla uppgiftslämnarbördan på en så låg nivå som möjligt, men även att ekonomiska resurser för att göra en helt månadsvis insamling saknas. Den kvartalsvisa enkäten går ut till cirka 5 400 företag. De definitiva beräkningarna kommer att vara klara för månad 1 (M1) efter T+85, M2 efter T+58 och för M3 efter T+35. Detta innebär att offentliggörandet av omsättningsstatistiken kommer att snabbas upp från nuvarande cirka 45 dagar till cirka 35 dagar efter referensperiodens slutdatum.

Deflaterer

Tillgången till acceptabla deflaterer är det största problemet. Bristen på prisindex för tjänstesektorn har även identifierats av utredningen av den ekonomiska statistiken. Sedan utvecklingen av tjänsteprisindex startades har många nya prisindex utvecklats. Fortfarande saknas dock relevanta prisindex för ett antal branscher och för dessa branscher används bland annat konsumentprisindex, producentprisindex, faktorprisindex eller lönestatistik som deflaterer. De senare prisindexen är månatliga och information från dessa källor används i produktionen av TjPI. Tjänsteprisindex finns endast på kvartal. För att i stället få ett månadsindex görs beräkningarna för till exempel april, då man endast har en uppgift för första kvartalets prisutveckling, som en framskrivning med hjälp av en regressionsmodell kallad *exponential smoothing med multiplikativ säsongskomponent (Winters metod,*) som gör en skattning av aprils prisuppgift baserad på historiska tjänsteprisuppgifter.

Mellan två kvartal används senaste kvartalets värde för att interpolera de mellanliggande månaderna. Exempelvis finns det uppgifter för kvartal 2. Uppgifterna om prisernas utveckling i april, maj och juni för branschen kommer då att i genomsnitt vara kvartal tvås uppgift. Prisutvecklingen för de enskilda månaderna april, maj och juni kommer att interpoleras med hjälp av de skattade uppgifterna från regressionsmodellen *exponential smoothing*.

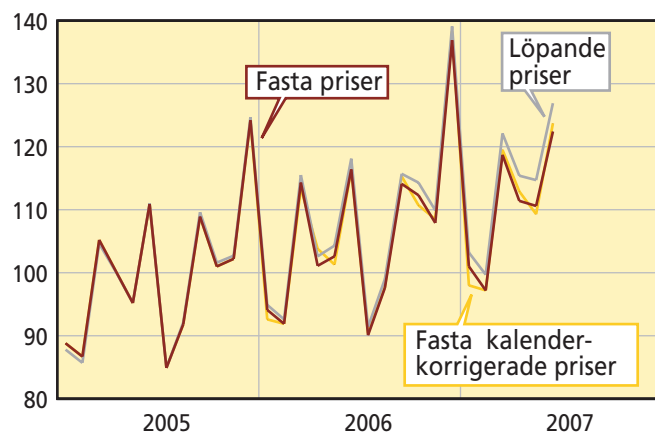
Då omsättningen deflaterats skall den sedan vägas samman till olika branschaggregat. Branschindikatorerna vägs ihop med hjälp av branschernas relativa andel av BNP för tjänstesektorn, baserat på branschernas förädlingsvärde. Vikterna hämtas på grov branschnivå från Nationalräkenskaper (NR) och på mer detaljerad nivå från undersökningen Företagens ekonomi (FEK).

Resultat

SCB har för åren 2005, 2006 och 2007 gjort testberäkningar av TjPI på månadsbasis där omsättning är baserad på månatlig momsstatistik.

Omsättning för tjänstesektorn enligt tjänsteproduktionsindex

Index 2005=100

Källa: Tjänsteproduktionsindex

Data t.o.m. juni 2007

Beräkningar har även tagits fram på detaljerad branschnivå och nedan presenteras uppgifter på tvåsiffernivå av svensk näringsgrensindelning (SNI). Detta är den nivå som statistiken avses publiceras på.

Omsättning enligt tjänsteproduktionsindex juni 2007

Förändring från juni 2006, procent

Bransch (SNI)	Löpande priser	Fasta priser
Motorhandel (50)	5,2	3,5
Partihandel (51)	10,4	7,2
Detaljhandel (52)	7,4	5,9
Hotell och restaurang (55)	11,2	7,5
Landtransport (60)	8,9	7,6
Sjötransport (61)	4,6	4,9
Stödtjänster till transport (63)	13,4	10,7
Post och telekommunikation (64)	1,9	3,2
Fastighetsverksamhet (70)	2,7	-0,7
Uthyrning (71)	6,4	3,4
Datakonsulter (72)	6,3	5,0
Forskning och utveckling (73)	17,6	16,3
Företagstjänster (74)	8,3	4,8
Utbildning (80)	6,5	6,3
Hälsa- och sjukvård (85)	18,6	18,8
Rening, renhållning och avfallsanl. (90)	4,0	4,0
Intressebevakning (91)	-6,8	-8,4
Kultur, rekreation (92)	7,7	5,7
Andra tjänsteföretag (93)	7,9	6,8
Totalt	7,5	5,1

Andra indikatorer för tjänstesektorn

I "Utredningen om översyn av den ekonomiska statistiken" framkom att användarna saknade statistik som speglade utvecklingen av tjänstesektorn. För att få en likartad uppsättning indikatorer för tjänstenäringarna som för industrin behöver statistiken utökas med orderstatistik och statistik över kapacitetsutnyttjande. Under 2008 kommer SCB att utveckla en sådan statistik.

Kontaktpersoner: Daniel Lennartsson, 019-17 64 29 och Markus Thorsteinsen, 019-17 60 82

BNP från inkomstsidan

BNP från inkomstsidan – ett annat sätt att räkna

I Sveriges och de flesta andra länders nationalräkenskaper beräknas bruttonationalprodukten (BNP) som den samlade produktionen och/eller användningen. Ett tredje alternativ är att beräkna BNP från ekonomins inkomstsida. Denna ansats innebär att ersättningen till produktionsfaktorerna arbete (löner) och kapital (driftsöverskott) summeras. För att nå BNP till marknadspris behöver dessutom produktionsskatter, netto läggas till.

I denna artikel beskrivs sambanden mellan de olika beräkningarna av BNP. För att analysera BNP från inkomstsidan är det angeläget att inkomster och utgifter kan fördelas på samhällssektorer. Detta görs i sektorräkenskaperna. Därför beskrivs även hur de olika BNP-beräkningarna begreppsmässigt förhåller sig till sektorräkenskaperna. Slutligen beskrivs kort några resultat från nyligen publicerade sektorräkenskaper för EU-länderna.

Tre sätt att beräkna BNP

Bruttonationalprodukten, BNP är det totala värdet av alla varor och tjänster som produceras i ett territorium (vanligtvis ett land) under en viss tid (vanligtvis år eller kvartal). I nationalräkenskaperna, NR, kan BNP beräknas på tre olika sätt med utgångspunkt i de samband som bygger det ekonomiska kretsloppet. Detta kan beskrivas på olika sätt, beroende på perspektiv – om efterfrågan, utbud eller inkomstbildning är styrande för analysen.

BNP från produktionssidan är den mest direkta mätningen. BNP mäts som den samlade produktionen, eller mer korrekt som förädlingsvärdet hos olika produktionsenheter i landet. Produktionsfaktorerna arbete och kapital genererar primärt avkastning till ekonomins olika aktörer i form av löner m.m. och driftsöverskott samt produktionsskatter (främst moms) minus produktionssubventioner. För enkelhets skull benämns dessa faktorinkomster.

BNP från inkomstsidan mäts som det samlade värdet av alla faktorinkomster. Dessa är egentliga löner, kollektiva avgifter, svarta löner, produktionsskatter, netto, driftsöverskott före avdrag för kapitalförslitning i icke-finansiella och finansiella företag men även i offentlig sektor och hushållssektorn. De viktigaste delarna i hushållssektorn är det modellberäknade värdet i ägarbebodda bostäder (bostadsposten) samt den sammansatta förvärvsinkomsten. Denna består dels av taxerade inkomster av näringsverksamhet för egenföretagare dels svarta inkomster.

De totala inkomsterna kan användas för konsumtion och investeringar. Emellertid går en betydande del av inkomsterna till köp av importerade produkter samtidigt som en del av

de inhemskt producerade varorna och tjänsterna exporteras. BNP från användningssidan mäts därför som konsumtion plus investeringar plus export minus import.

Beräkningen av BNP i olika länder sker oftast enligt minst två av metoderna ovan. Vanligast är att BNP beräknas från produktionssidan. I Sverige beräknas BNP i huvudsak från användningssidan med stöd från produktionssidan. Däremot görs inga beräkningar eller stödkalkyler utifrån uppgifter om faktorinkomsternas utveckling. Några länder, bland dem Irland och Storbritannien, beräknar BNP också från inkomstsidan, det vill säga genom att summera löner, produktionsskatter (netto) och driftsöverskotten (brutto) i näringslivet.

I Sverige beräknas alltså BNP från både användnings- och produktionssidan. Det betyder dock inte att det i NR saknas uppgifter om löner och driftsöverskott. I tablån nedan framgår att de totala inkomsterna från den inhemska produktionen (BNP) kan härledas ur de andra två beräkningssätten utan att man behöver ha tillgång till primära uppgifter om faktorinkomsterna. De totala inkomsterna faller alltså ut som en residual i nationalräkenskapssystemet.

Tre sätt att bestämma BNP och sambandet med sektorräkenskaperna

Miljarder SEK

	Företag	Off.sektor	Hushåll	Utland	Summa
BNP produktion =	1 527	405	283		2 215
marknadsprodukter	3 199	55	506		3 760
+ icke marknad		609	43		652
– förbrukning	1 672	259	266		2 197
BNP inkomst =	386	369	1 455	5	2 215
Löner m.m.			1 222	5	1 227
+ ind.skatt, netto	0	273			273
+ driftsöverskott	386	96	233		715
<i>Inkomstöverföringar</i>	–130	383	–309	56	0
<i>Disponibelt = BNP ink.</i>					
+ inkomstöverföring	256	752	1 146	61	2 215
BNP användning =	304	641	1 122	148	2 215
konsumtion		583	1 078		1 661
+ investeringar	304	58	44		406
+ nettoexport				148	148
<i>Finansiellt sparande =</i>					
<i>Disponibelt – BNP anv.</i>	–48	111	24	–87	0

Siffrorna bygger på en äldre version av NR avseende år 2000.

Syftet med tablån är dels att illustrera sambanden mellan de olika BNP-ansatserna samt hur dessa samtidigt kan ses som inkomster och utgifter för ekonomins samhällssektorer, dels att ge en ungefärlig bild av storleksordningen för de viktigaste variablerna.

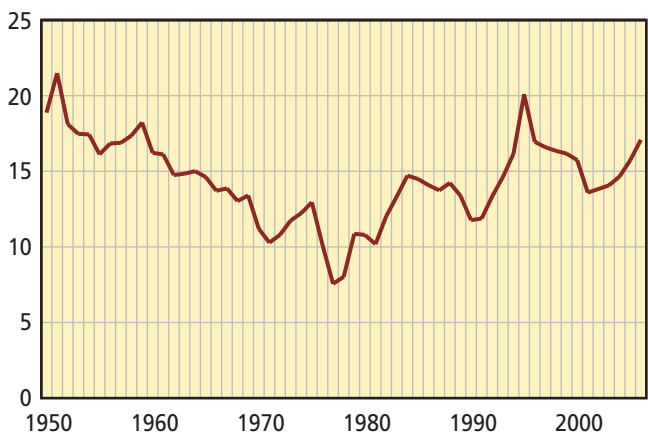
Driftsöverskott år 1950–2006

Eftersom arbetskostnaderna och produktionsskatterna, netto är förhållandevis väl täckta i statistiken över tiden, så

kan driftsöverskotten skattas residualt. BNP finns beräknad för hela perioden 1950 till 2006. Resultatet blir då enligt diagrammet nedan. Det bör observeras att driftsöverskotten avser hela ekonomin, alltså även de som förekommer i hushållssektorn. Vidare kan nämnas att de senaste revideringarna i NR inte kunnat beaktas.

Driftsöverskott hela ekonomin, brutto

Inklusive sammansatt förvärvsinkomst i hushållssektorn. Procent av BNP

Källa: Nationalräkenskaperna

Data t.o.m. 2006

Som framgår av diagrammet har faktorinkomstandelarna varierat ganska rejält över tiden även om ett långsiktigt mönster kan urskiljas. Driftsöverskotten låg som högst i början av 1950-talet och sjönk därefter kontinuerligt fram till slutet av 1970-talet. Strukturkriserna i näringslivet i kombination med stora löneökningar och höjda arbetsavgifter ledde då till en kostnadskris som starkt påverkade lönsamheten. Därefter har skett en oregelbunden trendmässig ökning av driftsöverskotten samtidigt som löneandelen av BNP minskat i motsvarande grad. Det kan noteras att vid den andra stora krisen i början av 1990-talet så ökade driftsöverskottsandelen av BNP på lönernas bekostnad. Sysselsättningen föll drastiskt, arbetslösheten flerdubblades och hushållens konsumtionen minskade flera år i rad

Residualer skapar osäkerhet

Residualberäknade poster har dock betydande brister. De är ofta osäkra beroende på att andra osäkra poster styr utfallet. De saknar stabilitet, kan ofta inte disaggregeras med godtagbart resultat och lämpar sig därmed sämre för analys än andra statistiskt belagda poster.

Den senaste generalrevideringen av nationalräkenskaperna kan tas som exempel på detta. Revideringen innebär bland annat att den totala produktionen (och BNP) ökar. Den uppreviderade produktionen för ekonomin som helhet återspeglas i högre finansiellt sparande i den icke-finansiella företagssektorn. Högre produktion ger ökade förädlingsvärden och driftsöverskott vilket sedan faller ut i högre finansiellt sparande. Upprevideringen av driftsöverskott och sparande uppgår till mellan 20 och 40 miljarder per år (1999–2006).

Samtidigt har det skett en betydande nedrevidering av hushållens finansiella sparande. Sammantaget rör det sig om cirka 170 miljarder under nämnda år. En konsekvens

av detta är att skillnaden mellan det reall beräknade och finansiellt beräknade sparandet minskar avsevärt. Detta kan innebära att tolkningen av restposten mellan national- och finansräkenskaperna kan behöva omprövas.

För att beräkna BNP från inkomstsidan är det därför angeläget att kunna fördela driftsöverskotten på icke-finansiella och finansiella företag samt egenföretagare och bostadspos-ten, gärna också med branschfördelning.

BNP från inkomstsidan

BNP från inkomstsidan handlar alltså om att belysa de totala inkomsterna med primär indelning i "löner, vinster och produktionskatter". Detta BNP- perspektiv ställer aktörernas ekonomiska beteende i centrum. Grundläggande i NR är gruppering av så kallade institutionella enheter i samhällssektorer. En institutionell enhet är minsta "beslutsenhet" för den egna ekonomin. Vanligtvis används juridiska kriterier (till exempel olika företagsformer) eller förekomsten av resultat- och balansräkningar för att definiera en institutionell enhet. Hushållet, företaget, organisationen, myndigheten är exempel på institutionella enheter.

Enheterna grupperas i institutionella sektorer så att de i möjligaste mån blir homogena med avseende på ekonomiskt beteende. Ekonomiska incitament antas styra beteendet hos de institutionella enheterna. I det sammanhanget är det viktigt att skilja mellan marknadsprodukter och icke-marknadsprodukter.

Marknadsprodukter är varor och tjänster som handlas på en marknad med köpare och säljare, medan icke-marknadsprodukter är tjänster som tillhandahålls av framför allt den offentliga sektorn genom finansiering via skatter och avgifter. Förenklat kan man säga att näringslivet är marknadsproducenter medan den offentliga sektorn och de icke vinstdrivande organisationerna är icke-marknadsproducenter.

Avgörande för vad som ska räknas som marknadsprodukter är om transaktionen sker till så kallade ekonomiskt signifikanta priser. Ett sådant pris har en tydlig inverkan på utbud och efterfrågan av en vara eller tjänst. Normalt förekommer dessa priser endast om, dels producenten/säljaren har som mål att intäkterna (på lång sikt) helst ska ge en vinst men åtminstone täcka kostnaderna för arbetskraft och kapital, dels att konsumenten/kunden fritt kan välja mellan att köpa och inte köpa.

Med marknadskriteriet som grund får sektorindelningen följande utseende:

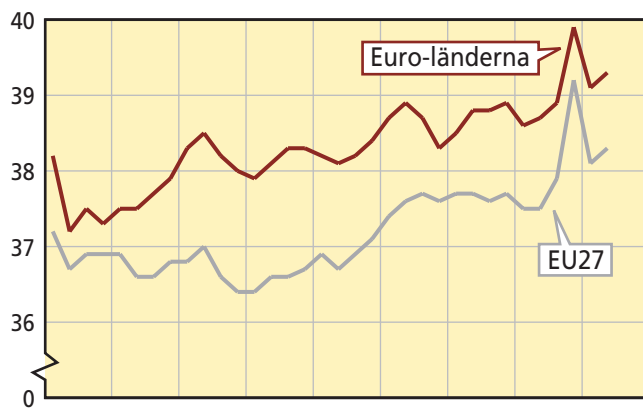
Huvudsektor	Egenskaper
Icke-finansiella företag	Marknadsproducenter av varor och icke-finansiella tjänster
Finansiella företag	Marknadsproducenter av finansiella tjänster
Offentlig sektor (stat, kommuner och socialförsäkring)	Producenter av offentligt finansierade icke-marknadstjänster Resursomfördelning efter politiska beslut
Hushåll inkl. personliga företag	Konsumenter men även viss produktion av marknadsprodukter
Hushållens icke vinstdrivande organisationer	Producenter av privata icke-marknadsprodukter
Utlandet	Fiktiv sektor bestående av motparten av svenska sektorerers transaktioner och ställning mot utlandet

Sektorräkenskaper

Sektorräkenskaper visar samhällssektorernas inkomster, utgifter och nettot, det finansiella sparandet. I finansräkenskaperna beräknas det finansiella sparandet som skillnaden mellan finansiella placeringar och upplåning för de olika sektorerna. Tabblån ovan kan beskrivas som grovt tillyxade reala sektorräkenskaper för den totala ekonomin. Institutionella sektorräkenskaper för ekonomins huvudsektorer sammanställs och publiceras av nationalräkenskaperna. Senaste publicering den 6 december 2007 avseende 1993–2006.

Efterfrågan på sektorräkenskaper från analytiker inom EU har varit växande. Bland annat anses de vara ett viktigt underlag för penningpolitiken inom euroområdet. EU:s statistikkontor Eurostat har tillsammans med den europeiska centralbanken, ECB, börjat sammanställa och publicera kvartalsvisa sektorräkenskaper. Det kan noteras att fokuseringen skiljer sig något från vad som brukar anses som viktigt av svenska bedömare. Bland annat ges driftsöverskottet och vinstandelen i företagssektorn en central roll.

"Vinstandel" icke-finansiella företag Driftsöverskott i procent av förädlingsvärdet

Källa: Eurostat

Data t.o.m. andra kvartalet 2007

Statistikläget

För att göra en oberoende beräkning av BNP från inkomstsidan, alltså där driftsöverskottet brutto inte bestäms residualt, krävs uppgifter om överskotten dels från finansiella och icke-finansiella företag, dels om den så kallade sammansatta förvärvsinkomsten i hushållssektorn. När det gäller driftsöverskottet i företagssektorerna har möjligheterna förbättrats genom den utökade samordningen mellan företagsstatistik och nationalräkenskaper som skett under senare år. Detta har bland annat kommit till uttryck i generalrevideringen. Dock saknas i dagsläget kvartalsuppgifter över de icke-finansiella företagens resultaträkningar. Ett hinder för att göra fristående beräkningar av BNP från inkomstsidan är emellertid svårigheterna att skatta den sammansatta förvärvsinkomsten. Denna innehåller förutom egenföretagarnas taxerade inkomster av näringsverksamhet framför allt löner och företagarinkomster i den svarta ekonomin.

Kontaktperson: Bo Bergman, 08-506 945 42

Summary

Weak exports held back GDP growth

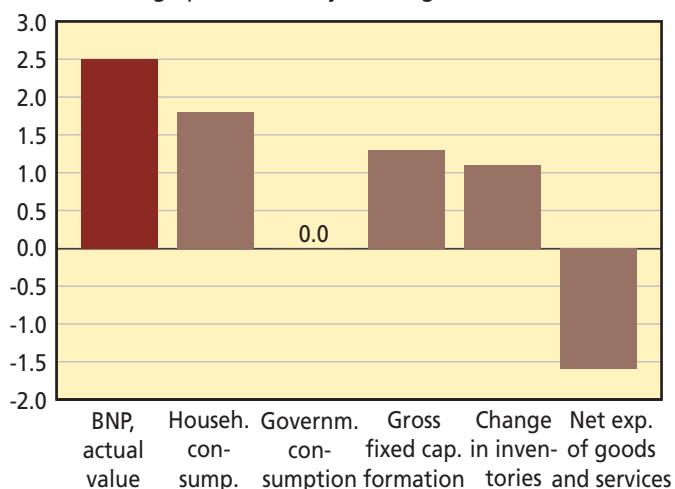
So far, GDP growth in 2007 has been weaker than in 2006. GDP for the third quarter was 2.5 percent higher than the same period last year, which was well below expectations. The slow growth rate was mainly due to weak exports of goods, while imports continued at a high level. Household consumption was the primary driving force behind GDP growth, but gross capital formation and change in inventories also contributed significantly. Productivity growth in the business sector continued to develop unfavourably, partly as an effect from a strong increase in the number of hours worked in the service sector.

Gross domestic product rose by 0.6 percent in the third quarter of 2007, compared to the second quarter. The increase in the third quarter of 2006 was 2.5 percent. GDP growth for the first two quarters has been revised downwards, which emphasises the fact that the economy has slowed down so far this year.

Contribution to GDP growth, incl. imports

Change third quarter 2007 compared to the same quarter previous year.

Percentage points. Unadjusted figures

Source: National accounts

The main reason behind the weaker growth this year is a considerably slower export growth than previously, while imports have continued to grow at a fast rate. Export to United States and to Asia has been weak, while export to European countries has performed better. There are signs that the weak export is partly due to the fact that Sweden loses market shares – Swedish exports seem to increase more slowly than global exports. The exports of services still did well during the third quarter, in spite of a slower growth of merchanting and net travel payments that has been the case during the previous quarters. Net exports held back GDP growth by 1.6 percentage points.

Household consumption expenditure contributed 1.8 percentage points to GDP growth. This meant that household consumption during the third quarter took over the role as the main driving force for GDP growth. It should be noted that household consumption, like investments, has a high percentage of imported goods which reduces the contribution to GDP growth. The consumption of most goods and services increased, but recreation and culture contributed the most. The consumption of foreign visitors to Sweden did not increase at the same high rate as in the previous quarters.

Household disposable income grew at a rather fast rate, but not quite as fast as in the first two quarters. The strong consumption growth brought about a lower savings ratio than in the first two quarters, seasonal effects taken into consideration. The savings rate of 7.4 percent of disposable income was somewhat lower than for the third quarter 2006, and it was also slightly lower than the average for the third quarter of each year during the last five year period.

Public consumption expenditure made almost no contribution to GDP growth. The new methods for calculating production of government services for individual consumption at constant prices has, for the time being, made it somewhat more difficult than previously to analyse the development of the government sector.

Gross capital formation also continued upwards at a fast rate during the third quarter and contributed to GDP growth by 1.3 percentage points. A pronounced slowdown could however be seen for gross capital formation both in the business sector and the local government sector, while general government gross capital formation rose faster. The growth rate for investments in machinery and transport equipment was moderate, even though investments in machinery were at a very high level to begin with. A slight slowdown was also seen in the housing sector. Total investments have increased at a faster rate than GDP for some time, which has caused the investment ratio – i.e. the ratio of gross capital formation to GDP – to rise to 19.4 percent for the third quarter, the highest ratio since 1990. Change in inventories contributed substantially to GDP growth by 1.1 percentage points.

At the same time as the number of hours worked has increased at a fast rate, labour productivity growth in the business sector has come to an end. The lower productivity growth in the goods-producing parts of the business sector is largely explained by a strong downturn in the chemical industry, while it is less obvious in other industries. The unfavourable development in the service sector has mainly been caused by the low productivity growth in real estate, renting and business activities as well as in trade.

Ansvarig utgivare:

Gunnel Bengtsson

Frågor om innehållet i denna publikation kan ställas till:

Leif Munters, redaktör	08-506 945 09
Monica Nelson Edberg	08-506 945 66
Caroline Ahlstrand	08-506 943 33
Bo Bergman	08-506 945 42
Martin Daniels	08-506 942 64
Hans-Olof Hagén	08-506 944 66
Vera Norrman	08-506 943 04
Bo Sandén	08-506 946 94
Tomas Thorén	08-506 941 46

Medskribenter:

Katarina Andersson, nationalräkenskaper

Torkel Brinkenfeldt, arbetsmarknad

Ann-Marie Bråthén, nationalräkenskaper

Daniel Lennartsson, näringslivets struktur

Markus Thorsteinsen, näringslivets struktur

Grafisk form och webbpublicering:

Monica Andersson 08-506 943 62

Arne Orrgård 08-506 950 73

Förfrågningar kan även göras via e-post med adress: fornamn.efternamn@scb.se.

Sveriges ekonomi – Statistiskt perspektiv

ISSN 1653–3828

URN:NBN:SE:SCB-2007-A28ST0704_pdf (pdf)